

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 26/2018

**RADIKALISOITUMISEN
EHKÄISEMINEN
RIKOSSEURAAMUSALALLA:
SYSTEMAATTINEN KATSAUS
ARVIOINTITUTKIMUKSEEN**

MIIALIILA VIRTANEN & JANNE KIVIVUORI

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/krimo

PL 24, Unioninkatu 40
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 26/2018

ISBN ISBN 978-951-51-0651-3 (pdf)
ISSN 2342-7779 (verkkojulkaisu)

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ.....	1
1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	2
1.1 Yhteiskunnallinen konteksti.....	2
1.2 Radikalisoitumisen määrittelyä	3
1.3 Radikalisoitumisen torjunta rikosseuraamusalla	4
2 Vaikuttavuustiedon koostamisen tarpeesta	5
3 Aiempi vaikuttavuustietoa koostava tutkimus	7
4 Tutkimuskysymykset.....	8
5 Rikoksentorjunnan arviointitutkimuksen tietokanta	9
6 RAN-listan sisällönanalyysi.....	9
6.1 Aineisto ja menetelmä.....	9
6.2 Listan toimien vaikuttavuuden tietoperusta	9
7 Asiantuntijakysely	20
8 Systemaattinen katsaus tutkimukseen.....	21
8.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus menetelmänä.....	21
8.2 Systemaattisen katsauksen toteuttaminen.....	21
9 Arvioitujen hankkeiden kuvaus	23
10 Huomioita muusta tutkimuksesta.....	27
11 Radikalisoitumisen osoittimista	28
12 Yhteenvetoa	28
12.1 Rajoitukset	28
12.2 Keskeiset havainnot.....	29
12.3 Kriminologinen teoria ja vaikuttavuustutkimus	30
12.4 Pohdintaa.....	31
Kirjallisuus	32
Liite	34

TIIVISTELMÄ

- Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti toteutti 2016 ensimmäisen Oppilaitosten turvallisuustutkimuksen (OLT-2016).
- Yhteiskunnallinen kehitys ja vankipopulaation muutokset ovat johtaneet siihen, että radikalisoitumisen ongelma on noussut maassamme esiin myös rikosseuraamusosalalla.
- Väkivaltamyönteinen radikalisoituminen viittaa tässä kriminologisen oppimisteorian mukaiseen rikollisuudelle myönteisten asenteiden oppimisprosessiin, joka lisää väkivallan harjoittamisen riskiä.
- On lisääntyvä tarve kehittää ja käyttää toimia, joilla radikalisoitumista ehkäistään vankien ja muissa rikosseuraamuksissa olevien keskuudessa.
- Tämän katsauksen tavoitteena on paikallistaa rikosseuraamusosalalla käytettyjä tai käytettävissä olevia radikalisoitumisen ehkäisytoimia, jotka on empiirisesti arvioitu.
- Toimenpiteiden etsinnässä käytettiin neljää systemaattista lähdettä/menetelmää: kotimaista Rikoksantorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaa, Euroopan Unionin toimesta kehitettyä radikalisoitumisen ehkäisyverkoston toimenpidelistaa (*Radicalization Awareness Network 2017*), sen yhdyshenkilöille tehtyä kyselyä sekä erillistä tutkimuskirjallisuuteen kohdistettua systemaattista katsausta.
- Näillä menetelmillä paikallistettiin viisi toimenpidettä, jotka oli empiirisesti arvioitu: Aggredi-hanke, Denkzeit-hanke, IC-thinking-hanke, Significance Quest-hanke ja vankien sijoittelukäytännöt. Näistä Aggredin arviointi ei kuitenkaan kohdistunut radikalisoitumisen ehkäisyyn, vaan yleisesti uusintarikollisuuteen. Neljä muuta olivat saaneet empiiristä tukea kyvyllään vaikuttaa radikalisoitumiseen.
- Vaikuttavat toimet voidaan jakaa kahteen perustyyppiin: *vankisijoitteluun* sekä *asenteisiin ja ajattelutottumuksiin vaikuttamiseen*.
- Arvioinneissa ei havaittu näihin toimenpidetyyppeihin liittyviä kontraproduktiivisia eli radikalisoitumista lisääviä vaikutuksia.
- Vaikuttavuustutkimuksen vähäisyyden johdosta ei voida sulkea pois, että muutkin toimet ovat vaikuttavia. Jatkossa tarvittaisiin tutkimustietoa siitä, missä määrin seuraamuksen jälkeiset sosiaaliset tukitoimet ovat vaikuttava interventio.
- Yleisenä huomiona kenttää luonnehtii *toimenpiteiden paljous* ja *arviointitutkimuksen vähyys*. Tätä yhdistelmää voidaan pitää yhteiskuntapoliittisesti hyvin ongelmallisena. Tulevaisuudessa olisi varmistettava empiirisen arviointitutkimuksen riittävät taloudelliset resurssit.

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET¹

Globaalisti tarkasteltuna terrorismin määrä on viimeisen parin vuosikymmenen aikana lisääntynyt, ja erityisesti Lähi-Idän ja Pohjois-Afrikan alueiden poliittiset ja yhteiskunnalliset ongelmat ovat näkyneet tässä kehityksessä (LaFree ym. 2015). Tämän globaalien kehityksen seurauksena monissa länsimaissa on alettu pohtia radikalisoitumisen prosesseja. Terrorismin, radikalisoitumisen ja ääriajattelun vastainen toiminta on perustellusti nostettu yhteiskunnallisen keskustelun ja tutkimuksellisen huomion kohteeksi.

Suomessakin on havaittu merkkejä radikalisoitumiseen liittyvän rikollisuuden noususta. Sisäministeriön tilannekatsauksen mukaan väkivaltainen radikalisoituminen, ekstremismi ja ääri liikkeiden toiminta ovat tulleet maassamme viime vuosina aiempaa näkyvämmäksi (Sisäministeriö 2017). Vuonna 2015 alkaneen turvapaikanhakijoiden lisääntymisen jakso on saattanut luoda perustaa sekä islamistiselle että äärioikeistolaiselle radikalisoitumiselle. (Kinnunen 2016.). Turun puukotusisku 18.8.2017 saattaa heijastaa mahdollista islamistista radikalisoitumista. Näihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyen on luontevaa, että myös rikosseuraamusalan piirissä tunnetaan lisääntyvää mielenkiintoa radikalisoitumisen aiheuttamia ongelmia ja radikalisoitumisen torjuntaa kohdanneita.

Tämän katsauksen tavoitteena on *kartoittaa toimia, joilla radikalisoitumista on pyritty rikosseuraamusjärjestelmän piirissä torjumaan ja purkamaan*. Erityisen huomion kohteena on toimenpiteiden arviointitutkimus ja arviointinäytön taso. Mikäli rikosseuraamustutkimuksen piirissä aletaan toteuttaa radikalisoitumista ehkäiseviä tai purkavia toimia, niiden yleensä toivotaan perustuvan tutkimusperustaiseen näyttöön. Tämä kohderajaus on syytä pitää mielessä tätä katsausta luettaessa. Kyse ei ole yleisesti radikalisoitumiseen kohdistuvasta tutkimuksesta, eikä edes yleensä radikalisoitumisen torjuntaan kohdistuvasta raportista, vaan huomion kohteena ovat *rikosseuraamusalalla* toteutetut toimet sekä tutkimukselliset perusteet, joiden nojalla toimia on arvioitu vaikuttaviksi tai ei-vaikuttaviksi. Tarkastelemme kuitenkin aluksi lyhyesti relevanttia yhteiskunnallista kontekstia, kohdeilmiön määrittelyä, rikosseuraamusta radikalisoitumisen kontekstina, sekä arviointitutkimuksen tarvetta.

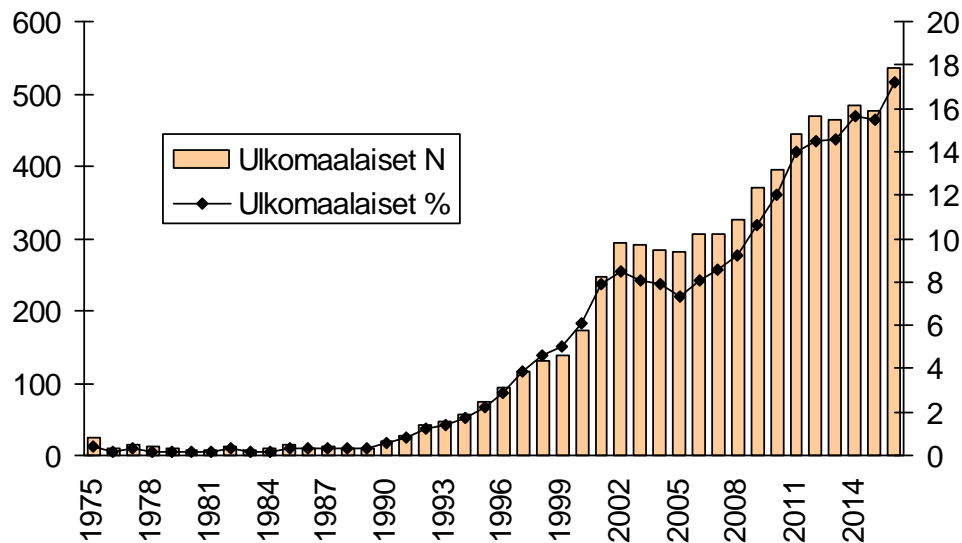
1.1 Yhteiskunnallinen konteksti

Radikalisoituminen ilmiönä ja sitä koskeva poliittinen huomio on noussut yhteiskunnallisessa tilanteessa, jota luonnehtii huomattavan voimakas globalisoituminen sekä lisääntyvä kansainvälinen liikkuvuus.

Suomessakin ulkomaalaisperäisen väestön osuus on ollut selvässä nousussa viime vuosina, mikä on näkynyt myös vankipopulaatiossa. Lähdes viidesosa vankipopulaatiosta koostuu taustaltaan ulkomaalaisista (Lappi-Seppälä & Niemi 2016, 99–100). Ulkomaalaisten vankien osuuden nousu ilmentää tässä yleistä yhteiskunnallista kehitystä; kaikki ulkomaalaiset vangit eivät luonnollisestikaan ole radikalisoituneita tai edes radikalisoitumisvaarassa. Suuri osa ulkomaalaisista vangeista kärsi tuomiotaan huumausainerikoksista (46 % vuonna 2015). Yhteiskunnan pluralisoituminen ja uskonnollisen kirjon laajeneminen vaikuttaa kuitenkin rikosseuraamusalallakin. Radikalisoituminen voi liittyä muualta tulleiden

¹ Tutkimuksen on rahoittanut Rikosseuraamuslaitos (OM36/013/2014).

taustaan ja asemaan, mutta ulkomaalaisten määrän kasvu voi laukaista oikeistoradikalisoitumista myös kantaväestössä ja siihen kuuluvissa vangeissa.

Kuvio 1 Ulkomaalaisten vankien lukumäärät ja osuudet kokonaisvankiluvusta 1975–2016. Lähde: Lappi-Seppälä & Niemi, 2016, 100²

Yleisen globalisoitumisen ohella yhteiskunnalliseen kehitykseen on vaikuttanut Lähi-Idän pitkittynyt kriisi. Sisäministeriön mukaan Suomesta on lähtenyt Syyrian, Irakin tai Somaalian konfliktialueille ainakin noin 80 henkilöä (Sisäministeriö 2017, 19). Samoihin konflikteihin liittyen maahamme saapui 32 000 turvapaikanhakijaa vuonna 2015.

1.2 Radikalisoitumisen määrittelyä

Radikalisoituminen määritellään tässä katsauksessa ääriajattelua sisältävän uskonnollisen tai poliittisen ideologian omaksumiseksi. Suomessa sisäministeriö on käyttänyt väkivaltaisen ekstremismin käsitettä ja määrittellyt sen kattamaan aatemaailmalla perustellun väkivallan käytön, väkivallalla uhkaamisen, siihen kannustamisen tai sen oikeuttamisen (Sisäministeriö 2017, 11). Väkivaltaisen radikalisoituminen on prosessi, jonka kuluessa yksilöt ajautuvat tämän kaltaiseen toimintaan.

Radikalisoituminen on kuitenkin usein käsitteellisesti perusteltua erottaa toiminnan tasolla ilmenevästä terrorismista tai väkivaltaisesta ekstremismistä. Ideologia ja sen motivoima käyttäytyminen esiintyvät joskus yhdessä, mutta eivät aina. Ääriajattelun omaksuminen ei välttämättä johda väkivaltaisiin tekoihin, eivätkä terrorismiin tai väkivaltaiseen ääriajatteluun osallistuvat henkilöt välttämättä ole hartaita ideologian harjoittajia (Borum 2011). Väkivaltaan johtava radikalisoituminen on prosessi, jossa yksilö tai ryhmä omaksuu väkivaltaisen toiminnan muodon, joka on yhteydessä poliittisesti, sosiaalisesti tai uskonnollisesti motivoituneeseen ekstremistiseen ideologiaan, ja joka haastaa vakiintuneen poliittisen, sosiaalisen tai kulttuurisen järjestyksen (Khosrokhavar 2013). Radikalisoitumisen erottaminen väkivaltakäyttäytymisestä on myös linjassa sen kanssa, että se

² Kiitämme Hannu Niemeä, joka toimitti tätä katsausta varten päivitetyn version Seuraamusjärjestelmä-katsauksen kuviosta.

nähdään väkivallan syynä tai prosessina, johon vaikuttamalla voidaan vähentää poliittis-ideologista väkivaltaa.

Carlsson (2016) korostaakin, että radikalisoituminen on itse asiassa eräs muoto kriminologian pitkään tutkimasta ilmiöstä eli rikollisuudelle suotuisten määritelmien oppimisesta. Kriminologisen oppimisteorian mukaan rikosaktiiviseen elämäntapaan ajautuminen ilmentää rikosten tekemisen tekniikoiden ja rikollisuudelle suotuisten määritelmien (*definitions favourable to the violation of law*) oppimisprosesseja. Nykyään oppimisteoreettisessa tutkimuksessa käytetään yleisemmin *asenteen* kuin määritelmän käsitettä, vaikka kyse on samasta asiasta eli rikollisuudelle suotuisista asenteista ja niiden oppimisesta (Kivivuori ym. 2018, jakso 5.4). Siten radikalisoituminen on erityistapaus yleisestä rikosuralle ajautumisen logiikasta: väkivaltamyönteinen ääriajattelu (*våldsbejakande extremism*) on tässä tapauksessa se rikollisuudelle suotuinen asennemuodostelma, joka opitaan radikalisoitumiseksi kutsutussa oppimisprosessissa³. Rikosseuraamukset on tässä tutkimustraditiossa nähty kontekstina, joka saattaa käynnistää ja helpottaa rikollisuudelle suotuista määritelmien oppimista, koska seuraamukset yhdistävät rikosaktiivisia henkilöitä keskenään (Kivivuori 2013, 296–297).

Ideologiat, jotka toimivat ääriyhömiöiden inspiraationa, ovat lisääntyneet ja voimistuneet. Radikalisoitumisen tutkimuksessa mainitaan nykyään yleensä kolme radikalisoitumisen ideologista suuntaa: islamistiset, äärioikeistolaiset ja ääriivasemmistolaiset ideologiat (Carlsson 2016, 11). Suomessa sisäministeriö on ensin mainitun asemesta puhunut laajemmin uskonnollisesta ääriajattelusta (Sisäministeriö 2017, 13–18). Radikalisoituminen näillä ulottuvuuksilla ei edellytä järjestyneitä organisaatioita, vaan prosessi voi toteutua pienempien ryhmien tai toisinaan yksittäisten henkilöiden tasolla (Atran 2011). Terrorismia voidaan pitää väkivaltaisen radikalisoitumisen äärimmäisenä seurauksena (Sisäministeriö 2017, 11). Vaikka käsitteitä käytetään joskus päällekkäisesti, ilmiöiden välillä on kuitenkin eroavaisuuksia. Terrorismi-lähestymistavassa kiinnitetään huomio valtion toimijoihin, jihadistiseen ideologiaan, vakoilupalveluihin/vastavakoiluun/vakoiluun ja pakko-toimiin kun radikalisoitumiseen liittyvässä lähestymistavassa pyritään selittämään ilmiön pohjimmaisia syitä, keskittyen ensisijaisesti psykologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen. (Madriaza & Ponsot 2015.)

1.3 Radikalisoitumisen torjunta rikosseuraamusallalla

Väkivaltamyönteisen radikalisoitumisen yhteys rikosseuraamuksiin voidaan karkeasti jakaa kahteen mekanismiin: valikoitumiseen ja syysuhteeseen. Valikoitumisesta on kyse, jos ja kun radikalisoituminen johtaa rikokseen, tekijä jää kiinni ja tulee rikosseuraamusjärjestelmän asiakkaaksi. Kyse on valikoitumisesta (*selection*), koska rikoksiin motivoituneet yksilöt tulevat oman aktiivisen toimintansa johdosta rikosseuraamusjärjestelmän piiriin. Tällöin järjestelmä tarjoaa interventioiden mahdollisuuden. Radikalisoituneisiin voidaan kohdistaa toimia, jotka tähtäävät ideologisten rikosperustelujen purkamiseen. Rikosseuraamukset tarjoavat institutionaalisen alustan, jolla radikalisoitumisprosesseja voidaan purkaa.

Toisaalta kriminologinen tutkimus on osoittanut, että vankeudella voi olla ei-aiottuja, rikoskäyttäytymisen riskiä lisääviä vaikutuksia. Siten on mahdollista, että tavanomaisen

³ Käytämme ilmaisun ytimekkyyden vuoksi käsitettä radikalisoituminen myös ilman tarkentavaa määrettä "väkivaltamyönteinen". On siis mahdollista omaksua radikaaleja poliittisia ja uskonnollisia mielipiteitä olematta väkivalta- tai rikosmyönteinen.

rikoksen johdosta vankilaan joutuva rikosentekijä alkaa radikalisoitua vankeudessa, jos hän joutuu siellä radikalisoivien oppimisprosessien kohteeksi. Radikalisoituminen esimerkiksi uskonnolliseen suuntaan voi olla tapa sopeutua ja selviytyä vankilaolossa (Clear ym. 2002). Erityisesti vankeustuomion alkuvaiheessa vangit kärsivät usein sopeutumis- ja henkisistä ongelmista ja stressistä, johon voi liittyä uniongelmia, ruokahalun menetystä sekä vihan ja raivon tunteita; jos vankeutta kärsii muualla kuin omassa maassaan, sopeutuminen voi olla erityisen vaikeaa (Trujillo ym. 2009), mikä luo suotuisaa maaperää radikalisoiville oppimisprosesseille. Ryhmäytyminen samaa kansallista ja kulttuurista taustaa olevien välillä muodostaa helposti suljettuja etnis-uskonnollisia ryhmiä, jotka ovat otollisia alustoja värväykselle. (Trujillo ym. 2009.) Vangit voivat kiinnittyä aiempaa vahvemmin radikaaleihin verkostoihin vankeutensa aikana ja sen jälkeen (Weggemans & Graaf 2015). Tässä vankilakontekstin erityisessä roolissa suhteessa radikalisoitumiseen on kyse syysuhteesta (*causation*): seuraamus aiheuttaa tutkittavan ongelman, tai lisää sen todennäköisyyttä. Myös tämän sosiaalisen mekanismin osalta rikosseuraamukset tarjoavat luonnollisesti torjunnan mahdollisuuden.

Valikoitumisen ja vankilassa käynnistyvien oppimisprosessien välinen jaottelu on luonteeltaan pelkistävä ja ideaalituypinen. Viimeaikaisessa tutkimuksessa on havaittu, että esimerkiksi islamistisen terrorismin sosiaalinen rekrytointiperusta on muuttunut. Terrorismiin ajautuvat nykyään aiempaa enemmän marginalisoituneet, köyhissä oloissa elävät nuoret miehet, joilla on rikostaustaa tavanomaisen rikollisuuden piiristä. Väkivalta-myönteinen radikalisoituminen ja siitä mahdollisesti kumpuava terrorismi on siis ”kriminalisoitunut” sosiaaliselta perustaltaan (Atran 2011, 114–115). Tälläkin voi olettaa olevan merkitystä rikosseuraamusalan kannalta. Radikalisoitumisen mahdollisuus ei koske vain ideologisia rikoksia tehneitä, vaan potentiaalisesti myös tavanomaiseen rikollisuuteen syyllistyneitä.

2 VAIKUTTAVUUSTIEDON KOOSTAMISEN TARPEESTA

Rikosentorjunnan toimenpiteitä on runsaasti, ja ne kohdistuvat monille rikollisuuden aloille. Myös toimia toteuttavat tahot ovat kirjavia, ne voivat olla valtiollisia, kunnallisia tai järjestökenttään kytkeytyviä. Siksi on tärkeää kysyä, vaikuttavatko toimenpiteet aiotulla tavalla. Toimenpiteiden tavoite on nimittäin aina eri asia kuin niiden tulos. Lisäksi rikosentorjunnan taloudelliset resurssit ovat niukkoja; olisi siis hyvä suunnata niukat resurssit toimiviin ohjelmiin ja menetelmiin. Huomion arvoista on myös se, että toimenpiteet voivat olla *vaikuttavia*, *ei-vaikuttavia* tai *haitallisia*. Viime mainitusta tilanteesta on kyse, jos vaikkapa radikalisoitumisen ehkäisyohjelma johtaisikin radikalisoitumisen lisääntymiseen, eli ohjelmalla olisi ei-aiottuja, kontraproduktiivisia seurauksia. Esimerkiksi toimenpiteet, joissa voi tapahtua rikosaktiivisten henkilöiden ryhmäytymistä, tai aiheuttavat uhmaa kohteissaan, saattavat olla rikollisuutta lisääviä (Braga 2016).

Monilla torjunnan aloilla pulmana on toimenpiteitä käsittelevän kirjallisuuden ja julkaisujen paljous. Väitteitä ja kuvauksia ohjelmista ja niiden vaikuttavuudesta on runsaasti. Siksi kriminologiassakin on lisääntyvästi otettu käyttöön tiedon koostamisen metodeja. Eri torjunta- ja hoito-ohjelmista on alettu tehdä systemaattisia katsauksia ja meta-analyyseja. Myös arviointitutkimusta koostavia portaaleja on alettu perustaa (esim. Campbell Collaboration). Suomessa tällä saralla on lähdetty liikkeelle aivan hiljattain,

kun Rikoksantorjuntaneuvoston tutkimus- jaosto on kehittänyt Rikoksantorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaa (Kivivuori 2017). Tietoa ja tutkimusta koostavien raporttien ja portaalien tavoitteena on palvella päätöksentekijöitä, jotka miettivät, mihin toimenpiteisiin kannattaisi suunnata niukkoja rikoksantorjunnan resursseja.

Ilmiötä (esim. radikalisoitumista) koskevia julkaisuja voi olla paljon, mutta tämä ei siis välttämättä tarkoita, että empiirisiä arviointeja olisi runsaasti. Ylipäätään on tarpeen kysyä, millaiseen empiiriseen perustaan ja tutkimusnäyttöön käsitykset toimien ja ohjelmien vaikutuksista perustuvat. Toimenpiteiden arviointeja on nimittäin monenlaisia. *Prosessiarvioinneissa* ei edes pyritä selvittämään toimenpiteen vaikutusta, vaan kuvataan sen toteuttamista ja vastaanottoa. *Vaikuttavuusarviointit* asettuvat nekin jatkumolle, jossa ääripäinä ovat korrelaation toteaminen ja satunnaisesti koeasetelma. Näytön luotettavuuden evaluointi voi perustua esimerkiksi tutkimuksessa hyödynnettyjen menetelmien ja tutkimusasetelman kuvaamiseen ja luokiteluun. Yleinen näytön luotettavuuden arvioimisessa hyödynnetty työkalu on niin kutsuttu Maryland-asteikko (Maryland Scientific Methods Scale, ks. Farrington ym. 2002 sekä Kivivuori & Aaltonen 2009), jonka avulla voidaan arvioida tutkimusten menetelmällistä tasoa ja laatia tutkimusnäyttöön pohjautuvia yhteenvetoja ja suosituksia. Asteikossa tutkimukset pisteytetään yhdestä viiteen (jossa viisi on korkein) menetelmällisten kriteerien mukaan. Esimerkiksi Suomessa toteutettu väkivaltaa ehkäisevä Aggredi-hanke on arvioitu Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toimesta Maryland-asteikon tasolla 4 (Aaltonen & Hinkkanen 2014) ja todettu lupaavaksi hankkeeksi. Asteikon näyttötasoja on havainnollistettu oheisessa tietoruu- dussa (ks. myös Kivivuori & Aaltonen 2009 ja Kivivuori ym. 2018, luku 10).

Kaiken kaikkiaan on olemassa selkeä tarve koostaa olemassa oleva arviointitieto toteuttamalla systemaattinen katsaus rikosseuraamusten yhteyteen liitetyistä radikalisaation ehkäisyohjelmista. Vain systemaattisen katsauksen avulla voidaan muodostaa kokonaisvaltainen kuva erilaisten ohjelmien vaikuttavuudesta. Katsauksen tuottama tietopohja voi myös muodostaa perustan näyttöön pohjautuville suosituksille ja toimenpideohjelmille rikosseuraamusosalalla. Katsauksen tavoitteena on muodostaa tietopohja sen arvioinnille, voiko RISE jo lähitulevaisuudessa tarjota vaikuttavan ja hyvin toteutettavan ohjelman radikalisoitumisen ehkäisyyn ja estämiseen vankeusaikana.

Vaikuttavuustutkimuksen Maryland-kriteeristö: tasot ja esimerkki.

Taso 1 Korrelaatio arvioidun ohjelman ja rikostason välillä yhtenä ajankohtana. *(Alueilla, joilla on kameravalvonta, on vähemmän rikollisuutta kuin valvomattomilla alueilla.)*

Taso 2 Rikollisuus mitattu ennen ja jälkeen ohjelman koe-ryhmässä, ilman vertailuryhmää. *(Rikollisuus väheni, kun kameravalvonta otettiin käyttöön.)*

Taso 3 Rikollisuus mitattu ennen ja jälkeen ohjelman sekä koe- että vertailuryhmässä. *(Rikollisuus väheni koealueella, jossa kameravalvonta otettiin käyttöön, mutta ei vertailualueella, jossa kameravalvontaa ei otettu käyttöön.)*

Taso 4 Rikollisuus mitattu ennen ja jälkeen ohjelman sekä koe- että vertailuryhmässä, lisäksi vakioitu muita rikollisuutta selittäviä tekijöitä. *(Muiden uhritumiseen vaikuttavien tekijöiden vakioimisen jälkeen uhrikokemukset kameravalvotulla koealueella vähenivät verrattuna valvomattomaan vertailualueeseen.)*

Taso 5 Satunnaisesti koeasetelma eli vertailukelpoisten yksikköjen arpominen koe- ja vertailuryhmään. *(Kun kameravalvonta otettiin käyttöön satunnaisesti valituilla koealueilla, rikollisuus väheni suhteessa satunnaisesti valittuihin vertailualueisiin, joissa valvontaa ei otettu käyttöön.)*

3 AIEMPI VAIKUTTAVUUSTIETOA KOOSTAVA TUTKIMUS

Tietoomme ei ole tullut aiempaa julkaistua systemaattista katsausta *vankilaoloissa tai muiden rikosseuraamusten piirissä* tehdyistä radikalisaation vastaisista toimista. Sen sijaan viime vuosina on tehty useampia tietoa koostavia systemaattisia katsauksia, joissa on kartoitettu ylipäättään radikalisaation vastaisia toimia, mukaan lukien siis yhteiskunnassa tapahtuvat ja rikosseuraamuksista riippumattomat toimet. Vaikka käsillä oleva katsaus ei kohdistu radikalisoitumisen torjuntaan yleensä, on taustaksi kuitenkin paikallaan lyhyesti kuvata eräitä keskeisiä tietokoosteita.

Ruotsissa kriminologi Christoffer Carlsson (2016) julkaisi systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (*Att lämna våldsbejakande extremism. En kunskapsöversikt*), joka käsittelee väkivaltaisen ekstremismin piiristä lähtemistä. Raportin mukaan syy väkivaltaisen ekstremismin piiristä lähtemiseen liittyy harvoin muutokseen yksilön ideologisessa ajattelussa. Tärkeiksi seikoiksi nousivat sen sijaan sosiaaliset ja käytännölliset seikat, kuten koulutus, työ, asunto, perhe-elämä ja sosiaaliset verkostot tai muut mielekkäät rutiiniaktiviteetit, jotka sitovat yksilön ympäröivään yhteiskuntaan. Tämän pohjalta Carlsson ehdottaakin, että väkivaltaisesta ääriajattelusta irrottautumiseen tähtävien interventioiden tulisi keskittyä yksilön sosiaalisiin ja käytännöllisiin tarpeisiin sen sijaan, että ne pyrkisivät – ainakaan pelkästään – saamaan yksilössä aikaan asenteiden ja ajattelutapojen muutoksen. Carlsson korosti myös sitä, että vaikuttavat toimenpiteet saattavat olla erilaisia riippuen siitä, minkä tyyppisestä radikaaliryhmästä henkilö on irtautumassa.

Fink ja El-Said (2011) kokosivat katsaukseensa kahdeksassa eri muslimienemmistöisessä maassa toteutettuja väkivaltaisen ekstremismin vastaisia ohjelmia. Osa ohjelmista on muodollisempia kuntoutusohjelmia, kun toiset ovat löyhempiä sosiaalisia ja poliittisia aloitteita. Monet käsitellyistä ohjelmista keskittyvät vankiloihin ja terrorismista syytettyihin pidätettyihin. Tekijät tuovat esiin perheiden merkityksen väkivaltaisesta ekstremismistä irtaantumiselle. Perheillä voi olla vahva rooli nuorten integroimisessa takaisin perheyhteisöön ennen kuin he päätyvät yhä vahvemmin kiinni väkivaltaisiin ryhmittymiin. Sosiaaliset verkostot voivat toimia myös toisin päin: ystävillä, kollegoilla ja sukulaisilla on merkittävä rooli nuorten rohkaisemisessa osaksi väkivaltaisia ryhmiä.

Kirjoittajat kiinnittävät huomion myös vankien inhimilliseen kohteluun. Jos viranomaisten kohtelu on liian autoritaarista, on vaarana, että vankien ajattelussa tapahtuu vain pelon motivoima väliaikainen muutos. Raportin mukaan ohjelmaan osallistumisen jälkeinen jatkuva apu ja seuranta ovat tärkeitä tekijöitä uusimisen ehkäisyssä. Kirjoittajat tuovat esiin myös hallitusten ja kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön tärkeyden väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn tähtävien ohjelmien toimeenpanemisessa. He painottavat myös laajempien sosiaalipoliittisten pyrkimysten merkitystä terrorismin ja radikalisaation vastaisille toimille. Esimerkiksi koulutus, työllisyys, mahdollisuus osallistua politiikkaan ja kansalaisvapaudet ovat tekijöitä, jotka toteutuessaan vähentävät yksilöiden motivaatiota osallistua väkivaltaiseen ekstremismiin. (Fink ja El-Said 2011.)

Madriaza ja Ponsot (2015) totesivat radikalisaation ehkäisyä käsittelevässä systemaattisessa katsauksessaan, että tehokkaiden radikalisaation ehkäisyyn tähtävien ohjelmien tulee sisältää sekä affektiivisia, ideologisia että käytännöllisiä osa-alueita, ja ohjelman loputtua osallistujille tulee tarjota tukea. Affektiivisella ulottuvuudella he tarkoittavat sitä, että siirtyessään pois radikalisoituneesta ryhmästä yksilö tarvitsee emotionaalista tukea ja apua uusien ihmissuhteiden löytämiseen. Ohjelman ideologisesta puolesta on heidän mukaansa paras huolehtia tarjoamalla ideologisia keskusteluja osallistujien kannalta uskottavan ohjaajan kanssa (esimerkiksi muodollisen teologisen koulutuksen

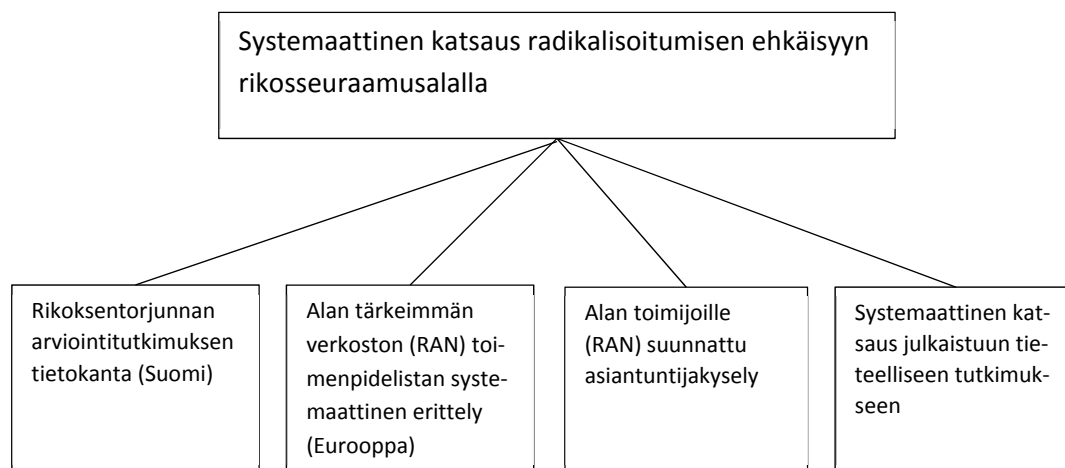
saanut henkilö). Koska monet radikaalit organisaatiot tarjoavat jäsenille ja heidän perheilleen perustarpeet tyydyttäviä palveluja, on tärkeää auttaa organisaation jättäviä löytämään vaihtoehtoisia tapoja huolehtia perustarpeistaan (esimerkiksi auttaa hankkimaan toimeentulo, asunto ja koulutus). (Madriaza ja Ponsot 2015.)

Yhteenvetona aiemmista katsauksista voidaan todeta, että niistä nousee esiin (a) ajatteluun ja asenteisiin vaikuttamisen ja (b) elämän konkreettisiin puitteisiin vaikuttamisen välinen jännite. Tutkimuksesta nousee esiin ajatus, että pelkästään ajatteluun vaikuttaminen ei riitä, vaan irtautuminen väkivaltamyönteisestä radikalisoitumisesta edellyttää sosiaalipoliittisia toimia. Huomattakoon kuitenkin, että edellä kuvatuissa tutkimuskoosteissa ei käynyt yksiselitteisesti ilmi, millaisilla näyttötasoilla tehtyjä tutkimuksia oli niihin sisällytetty. Osa johtopäätöksistä nojanee yleisen kriminologisen syytiedon soveltamiseen radikalisoitumisen alueella.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksessa vastataan kysymykseen, mitä vankeinhoidon yhteydessä toimivia, vaikuttavuusarvioituja radikalisoitumisen vähentämishelmia on olemassa? Millä näyttötasolla ohjelmat on arvioitu? Minkä tyyppisillä ohjelmilla on tutkimusperustaista näyttöä vaikuttavuudesta? Millä instrumenteilla rikosseuraamusalan piirissä olevien henkilöiden radikalisoitumista seurataan ja voidaan seurata?

Käytimme tiedon koostamiseen neljää menetelmää ja tietolähdettä. Ensin suoritimme sisällönanalyysin, joka kohdistui alan keskeiseen toimenpidekoosteeseen. Toiseksi teimme kyselyn saman listan yhteyshenkilöille. Kolmanneksi teimme systemaattisen katsauksen alan arviointitutkimukseen. Systemaattisen katsauksen metodologian näkökulmasta voidaan ajatella, että kaikki kolme osametodia muodostavat yhdessä koko systemaattisen kartoituksen.

Kuvio 2 Tutkimuksen kokonaisasetelma: tiedon koostamisen lähteet.

5 RIKOKSENTORJUNNAN ARVIOINTITUTKIMUKSEN TIETOKANTA

Suomessa rikksentorjunnan toimenpiteisiin kohdistuvaa arviointitutkimusta koostaa Rikksentorjuntaneuvoston ja Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin yhdessä kehittämä Rikksentorjunnan arviointitutkimuksen tietokanta (Kivivuori 2017). Aloitimme tutkittujen, radikalisoitumista ehkäisevien tai purkavien toimenpiteiden paikallistamisen tarkastelemalla tietokantaa. Tätä katsausta laadittaessa yksikään tietokantaan tallennetuista tutkimuksista ei ollut kohdistunut radikalisoitumista ehkäisevään tai purkavaan toimeen. Yksi tutkija-arvion mukaan lupaava hanke, Aggredi, on sen aktiivien toimijoiden mielestä sovellettavissa rikosseuraamusten piirissä oleviin.

6 RAN-LISTAN SISÄLLÖNANALYYSI

Kuvaamme seuraavaksi *Radicalization Awareness Network* -listalla olevia sellaisia toimia, jotka kehittäjiensä mukaan soveltuvat rikosseuraamusalla käytettäväksi. On kuitenkin syytä korostaa, että RAN-kooste ei itse esitä itseään tieteellisenä raporttina. Tiedot vaikuttavuudesta ovat ohjelmien toimijoiden itse ilmoittamia ja sellaisina varsin kirjavia. Tässä todettua ei siis pidä käsittää kritiikiksi RAN-koostetta kohtaan.

6.1 Aineisto ja menetelmä

Radikalisoitumisen ehkäisyn toimenpiteiden laajin ja Suomen kannalta relevantin kooste on Euroopan Unionin Komission toimeksiannosta laadittu ns. RAN-kooste. Lyhennelmä tulee ilmaisusta *Radicalization Awareness Network*. Kyseessä on verkosto, jonka tarkoituksena on tuoda yhteen eurooppalaisia radikalisoitumisen ehkäisyn ammattilaisia.

Sisällön analyysi kohdistettiin RAN-koosteen vuoden 2017 versioon (RAN 2017). RAN-listassa on erillisenä alakategoriana ohjelmat, jotka liittyvät ensisijaisesti rikosseuraamuksiin. Halusimme kuitenkin tarkastella asiaa laajemmin, sisällyttäen tarkasteluun myös muut ohjelmatyypit. Haimme koko RAN-listasta ne toimenpiteet, joiden kuvauksessa esiintyi jokin sanoista: prison, inmate, convict tai incarce*, parole. Sanaosumat haettiin Adobe Reader -ohjelman etsi-toiminnolla mainittujen sanajuurien avulla, joten analyysin reliabiliteetti on 100 %. Kuvaamme nämä ohjelmat ja arvioimme listalla esitetyn evidenssikuvaksen tasoa Maryland-asteikolla.

6.2 Listan toimien vaikuttavuuden tietoperusta

RAN-listalla on kaiken kaikkiaan 138 hanketta, joista 34:ssä eli useammassa kuin joka viidennessä oli mainittu rikosseuraamusala mahdollisena sovelluskenttänä. Taulukossa 1 on kuvattu ohjelmien jakaantuminen tyyppeihin sekä rikosseuraamusalla sovellettavissa olevien osuus. Luonnollisesti kaikki rikosseuraamusalan ohjelmat tulivat mukaan

hakutulokseemme. Sen lisäksi voitiin todeta, että erityisesti useiden (41 %) exit-hankkeiden osalta rikosseuraamusala nähtiin keskeisenä sovelluskenttänä. Myös toimijoiden koulutukseen liittyvissä ohjelmissa oli verraten usein (22 %) mainittu mainittiin rikosseuraamuksiin liittyvät kontaktipinnat. Korostettakoon, että yleiskuvaa luovassa taulukossa 1 ”sovellettavuus rikosseuraamusalalla” viittaa ohjelmien kehittäjien ja/tai RAN-koosteen laatijoiden ilmoituksiin.

Taulukko 1 RAN-koosteen ohjelmat ja rikosseuraamusalalla sovellettaviksi katsotut

	Ohjelmia	Sovellettavissa rikosseuraamusalalla	
	N	N	%
toimijoiden koulutus	23	7	30,4
exit-hankkeet	17	7	41,2
yhteisöperustaiset	26	5	19,2
nuoriin liittyvät	28	3	10,7
perhetuki	13	2	15,4
ajattelutottumuksiin liittyvät	17	3	17,6
moniammatillinen yhteistyö	8	1	12,5
rikosseuraamuksiin liittyvät	6	6	100,0
	138	34	24,6

Taulukossa 2 on lueteltu nämä 34 hanketta sekä annettu tieto siitä, onko itse koosteessa viitattu toimenpiteen empiiriseen arviointiin.

Talulukko 2 RAN-listan hankkeet, joiden yhteydessä mainittu rikosseuraamusala mahdollisena sovellusalueena. Kuvaukset perustuvat ohjelmien RAN-koosteissa itse antamiin tietoihin.

Ohjelma	Maa	Kuvaus	Arvioitu	Viittaus arviointitutkimukseen	Radikalisoitumisen mittari	Asetelma ja Maryland-taso
Toimijoiden koulutus						
CoPPRa-hanke	Belgia	Poliiseille suunnattu koulutusohjelma, jolla pyritään lisäämään poliisien tietoa ja ymmärrystä radikalisaatioilmiöstä. Ohjelmassa poliiseja koulutetaan tunnistamaan radikalisoitumisen ensimerkit ja puuttumaan niihin.	Ei			
Counselling to victims of hate crime -palvelu	Tšekki	"In IUSTITIA" -organisaatio järjestää oikeudellista apua väkivaltaisten viharikosten uhreille. Toimintaan kuuluu esimerkiksi osallistuminen oikeudenkäynteihin ja sosiaalipalvelujen tarjoaminen yhteisöille, joissa viharikosten riski on suuri. Organisaatio myös kouluttaa ammatillisia toimijoita liittyen viharikoksiin ja niiden ehkäisyyn.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Key-client-malli	Saksa	Key-client -malli on neuvontakeskus Legaton ylläpitämä palvelu, joka tarjoaa neuvontaa radikalisoitumisvaarassa olevien nuorten tukihenkilöille (ns. avainasiakkaille). Tukihenkilö voi olla nuorisotyöntekijä, opettaja, vanhempi, ystävä tai paikallinen poliisi. Tukihenkilöt päätyvät Legaton asiakkaiksi usein omatoimisesti soittamalla puhelinpalveluun. Tukihenkilön tehtävänä on tarjota nuorelle luotettava ihmissuhde, emotionaalista tukea ja hyväksyntää. Kun tämä perusta on kunnossa, tukihenkilö ohjaa nuorta eteenpäin auttamalla elämän konkreettisten asioiden järjestämisessä.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
New Connexion -organisaatio	Ruotsi	"New Connexion" on järjestö, joka kouluttaa yläkoulujen ja lukioiden opettajia ehkäisemään nuorten parissa ilmenevää rasismia ja radikalisoitumista. Koulutukseen sisältyy neljä teemaa: dialogiin perustuva vuorovaikutus oppilaiden kanssa, faktalähtöisen ja lähdekriittisen ajattelun opettaminen nuorille, avoin keskustelu eritaustaisten henkilöiden kohtaamisen haasteista sekä keskustelu liittyen asenteiden ja arvojen muuttamisen haasteisiin.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa

Violent Extremism Ideology training -ohjelma	Yhdistynyt kuningaskunta	Ohjelmassa koulutetaan eri alojen edustajia tunnistamaan ekstremististen ryhmien jäsenet ja puuttumaan heidän toimintaansa. Ohjelmassa jaetaan tietoa radikalisaatioilmiöstä sekä opetetaan keinoja tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevat yksilöt ja suojata heitä radikalisoitumiselta.	Ei			
Family support Sarpsborg -hanke	Norja	Sarpsborgin kunta Norjassa tekee radikalisoitumista ehkäisevää työtä keskittyen perheisiin. Tarkoituksena on auttaa perheitä tukemaan radikalisoitumisvaarassa olevia perheenjäseniään, kehittää ekstremismiin liittyvää kriittistä ajattelua ja suojata aiempien ekstremististen taistelijoitten lasten asemaa. Hankkeessa koulutetaan kunnan työntekijöitä kyseiseen perhetyöhön.	Ei			
Improving Security by Democratic Participation (ISDEP) -ohjelma	Yhdistynyt kuningaskunta	Ohjelmassa koulutetaan käytännön ammattilaisia tunnistamaan radikalisoitumisvaarassa olevat yksilöt ja puuttumaan radikalisoitumisprosessiin ajoissa. Ohjelma on kehitetty yhdessä kahdeksan Euroopan unionin maan kanssa ja se on suunnattu Euroopan laajuisesti kaikille käytännön toimijoille, jotka työskentelevät radikalisoitumisvaarassa olevien henkilöiden parissa.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Exit-hankkeet						
Work with people who commit violence or have an experience of violence -palvelu	Slovenia	"The Association for Nonviolent Communication" on integroinut radikalisaation vastaisen työn osaksi toimintaansa. Järjestö työskentelee väkivaltaa harjoittaneiden henkilöiden kanssa pyrkien ehkäisemään väkivaltaisen käytöksen jatkumista. Väkivallan vastainen työ sisältää sekä ryhmä- että yksilötyöskentelyä. Nuorille ja lapsille on järjestetty omat ryhmänsä, sisältäen väkivaltaa ennaltaehkäisevän ryhmän.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Back on Track -ohjelma	Tanska	Erityisesti radikalisoitumisvaarassa oleville tai jo radikalisoituneille vangeille suunnattu ohjelma, jolla pyritään kehittämään heidän kykyään elää rikoksetonta elämää vankeuden jälkeen. Ohjelmassa keskitytään rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen ja autetaan vapautumiseen liittyvissä käytännön järjestelyissä kuten asunnon ja työn hankkimisessa. Vangin sosiaalinen verkosto otetaan mukaan vapautumisen suunnitteluun.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa

Disengagement and Critical Aftercare -ohjelma	Tanska	Tanskalainen turvallisuus- ja tiedustelupalvelu (Poliets Efterretningstjeneste, PET) koordinoi ohjelmaa, jolla pyritään ehkäisemään sota-alueilta Tanskaan palaavien taistelijoiden uran jatkumista väkivaltaisen ekstremismin parissa. PET toimii yhteistyössä poliisin, sosiaaliviranomaisten, vankilalaitoksen ja psykiatrisen järjestelmän kanssa. Ohjelmassa on kaksi toimintalinjaa: taistelijoille kohdistetut yksilökeskustelut PET:n edustajan tai poliisin kanssa ja kriittiseen jälkihoitoon keskittyvien kunnallisen tason keskustusten neuvonta.	Ei tietoa	Ei tietoa	Ei tietoa	Ei tietoa
Aggredi-ohjelma	Suomi	Ohjelmassa työskennellään (katu)väkivaltaa harjoittaneiden henkilöiden kanssa käyttäen menetelmänä dialogiin ja reflektioon perustuvia keskusteluja. Tarkoituksena on väkivaltaisen käytöksen väheneminen tai loppuminen. Palvelu on suunnattu kodin ulkopuolisen väkivallan tekijöille, sisältäen koulu- tai massatappojen suunnittelijat, jengien jäsenet sekä äärioikeistolaisen ideologian tai uskonnollisen ekstremismin motivoimat väkivallan tekijät. Aggredi-ohjelman arvioinnin ajankohtana ohjelmassa ei ollut mukana radikalisoituneita väkivallan tekijöitä.	Kyllä	Kyllä	Ei mitattu (vas- teena väkivaltari- kosten uusiminen yleensä)	4 / Kaltaistettu ver- rokkiryhmä eri kaupungista
The Unity Initiative -hanke	Yhdistynyt kuningaskunta	Hanke tarjoaa ekstremismia ehkäisevää konsultointia yksilökeskustelujen, rikosseuraamuskontekstissa työskentelevien käytännön työntekijöiden koulutuksen ja radikaaleihin yhteisöihin kohdistuvien interventioiden avulla. Hankkeen tarjoamassa koulutuksessa hyödynnetään käyttäytymis- ja kielitieteitä, edistetään ekstremismin vastanarratiiveja ja kehitetään tapoja suojata radikalisoitumisvaarassa olevia yksilöitä ja yhteisöjä.	Ei			
Taking Responsibility – Breaking away from Hate and Violence – Education of Responsibility (Verantwortungspädagogik®) -ohjelma	Saksa	Ohjelmassa autetaan ideologisista syistä väkivaltaa käyttäneitä nuoria löytämään keinoja väkivallan käytön lopettamiseen. Ohjelmassa kehitetään väkivallan tekijöiden sosiaalisia taitoja, empatiaa, itsetuntoa ja kykyä ymmärtää omaa toimintaansa. Päämääränä on saada osallistujat ottamaan vastuuta toiminnastaan, kunnioittamaan jokaisen ihmisen oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan. Radikalisaation vastaisen koulutuksen lisäksi ohjelmaan sisältyy	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa

		kansalaiskasvatusta, pitkäkestoista ryhmäkoulutusta ja vapautumisen jälkeistä valmennusta.				
Fair Skills – youth cultural peer training -ohjelma	Saksa	Ohjelmassa kehitetään väkivalta-alttiiden nuorten kykyä irrottautua väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Koulutus tapahtuu vertaisten ohjaamissa työpajoissa, joissa osallistujista koulutetaan vertaisoppimiseen pohjaavien työpajojen vetäjiä. Tarkoituksena on, että osallistujat palaavat yhteisöihinsä ja alkavat itse vetää vastaavia työpajoja. Koulutus sisältää nuorisokulttuurisia aktiviteetteja (kuten musiikkia, visuaalista taidetta, tanssia ja muita liikuntamuotoja), kansalaiskoulutusta ja sovitteluharjoituksia sekä itsetietoisuuden kehittämiseen liittyviä harjoituksia.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Yhteisöperustaiset toimenpiteet						
FORESEE-hanke	Unkari	Hankkeessa ehkäistään konfliktien syntyä käyttäen dialogiin ja kohtaamiseen perustuvia menetelmiä. Hanke toimii laajasti eri tahojen kanssa (kuten koulut, huono-osaiset ryhmät, paikalliset yhteisöt, järjestöt ja poliittiset päättäjät). Yksi keskeisistä hankkeen sovelluskohteista ovat vankilat. Vankilaprojektissa pyritään ehkäisemään vankien välisiä sekä vankien ja henkilökunnan kesken tapahtuvia konflikteja. Projektissa voimaannutetaan vankeja, keskustellaan konfliktien luonteesta sekä itseilmaisun ja vihanhallinnan keinoista. Toisessa vankilaprojektissa pilotoidaan restoratiiviseen oikeuteen nojaavaa sovittelua. Projektissa työskennellään vankien, perheiden, uhrien ja henkilökunnan kanssa ja kehitetään menetelmiä, jotka ovat hyödyllisiä viharikollisuuden ja ekstremismin käsittelyssä ja radikaalisuutta ehkäisevien interventioiden kehittämisessä.	Kyllä	Kyllä	Ei mitattu	Laadullinen arviointi
NIACRO-organisaatio	Yhdistynyt kuningaskunta	NIACRO:lla on käytössään kolme interventiota, jotka tähtäävät viharikollisuuden ehkäisyyn. NIACRO toimii Pohjois-Irlannin oloissa, ja järjestön mukaan radikaalisuutta ei terminä sovi kuvaamaan maassa tapahtuvaa ideologisen väkivallan liikehdintää. Base 2- ja STEM-projektit keskittyvät yksilöihin ja perheisiin, jotka ovat väkivallan uhan alla rotunsa takia. Projektien päämää-	Kyllä	Kyllä (Joitakin toimintamuotoja on arvioitu vankipopulaatiossa, raportti ei mainitse radikaalisuutta)	Ei tietoa	Ei tietoa

		ränä on parantaa yhteisöjen kykyä tukea vähemmistöjen integraatiota. Challenge Hate Crime -projekti perustuu vapaaehtoiseen osallistumiseen ja narratiivisiin menetelmiin. Projekti työskentelee sekä viharikosten tekijöiden että uhrien kanssa. Projektin lähestymistapa luonnehditaan holistiseksi erotuksena kognitiivis-behavioraalaisesta.				
Monitoring Hate Crime against Roma with mentors -hanke	Tšekki	Hankkeessa tarjotaan tukea romanitaustaisille henkilöille, jotka ovat joutuneet viharikoksen uhriksi. Tarkoituksena on ehkäistä viharikosten uhrien radikalisoitumista. Tukea tarjoavat romanitaustaiset mentorit, jotka ohjaavat viharikosten uhrin sopivien palvelujen piiriin. Mentorit raportoivat rikostapaukset paikalliselle koordinaattorille, joka selvittää oikeudellisen asiantuntijan kanssa, onko kyseessä viharikos. Viharikostapauksessa uhri ohjataan In IUSTITIAN tarjoamaan ”Counseling to victims of hate crime” -palveluun.	Ei	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Transformative Dialogue Circles -hanke	Irlanti	Hankkeessa toteutetaan ryhmäkeskusteluja, joissa ideologiaan perustuvaa väkivaltaa harjoittaneet henkilöt ja riskiryhmään kuuluvat voivat kertoa tarinansa ja pohtia syitä kiinnittymiselleen radikaaleihin ideologioihin. Keskusteluihin osallistuu myös yhteisön muita jäseniä. Tarkoituksena on vahvistaa keskustelujen avulla yhteisöllisyyttä.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Organizational platform combining different approaches -palvelu	Saksa	”Miteinander”-järjestö toimii rasismia ja antisemitismia vastaan sekä pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa. Äärioikeistolaisia ekstremismia vastustavat toimet kuuluvat osaksi tätä kokonaisuutta. Järjestö tarjoaa esimerkiksi tukea viharikosten uhreille, neuvontaa yhteisöille äärioikeistolaisen ekstremismin vastustamiseen sekä radikalisoitumista ehkäisevää koulutusta nuorille vangeille ja radikalisoitumisvaarassa oleville henkilöille.	Ei			

Nuoriin liittyvät toimenpiteet						
Denkzeit Training -hanke	Saksa	Denkzeit on ajattelun muutoksiin pyrkivä ohjelma, joka tarjoaa yksilöohjausta 13–25-vuotiaille nuorille. Ohjelman tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa (radikalisoitumiseen tai ekstremismiin liittyvästä) aggressiivisuudesta kärsivien nuorten sosiaalis-kognitiivisia kykyjä. Denkzeit-ohjelmassa yhdistetään psykologista ja pedagogista lähestymistapaa. Ohjelma koostuu neljästä moduulista. Ensimmäisessä moduulissa keskitytään kognitiiviseen puoleen (1), toisessa tunteiden säätelyyn (2), kolmannessa eettiseen ja moraaliseen ulottuvuuteen (3) ja neljännessä pyritään yhdistämään aikaisempien moduulien tarjoama uusi tieto asiakkaan jokapäiväiseen elämään (4).	Kyllä	Ei	Ei tietoa	2
IC Thinking -hanke	Yhdistynyt kuningaskunta	IC Thinking -ohjelmassa pyritään vähentämään nuorten mustavalkoista ajattelua, joka helposti johtaa ekstremististen ajatusten tukemiseen. Ohjelmassa käytetty teoria ja soveltamistapa on kehitetty Cambridgen yliopistossa. Ohjelmassa pyritään mittaamaan osallistujien mustavalkoisen ajattelun astetta käyttäen IC-määrettä (IC= Integrative Complexity). Ohjelman työskentelyssä käytetään oppimista toiminnan kautta (action-learning), ryhmäharjoituksia ja multimediata materiaaleja. Menetelmät perustuvat kognitiivisen psykologian, sosiaalipsykologian ja sosiaalisen neurotieteen lähestymistapoihin.	Kyllä	Kyllä	Ei tietoa	Ei tietoa
Never Again -yhdistys	Puola	Never Again -yhdistys edistää kulttuurienvälistä ymmärrystä ja demokraattisen kansalaisyhteiskunnan kehitystä Puolassa ja laajemmin Keski- ja Itä-Euroopassa. Yhdistys keskittyy erityisesti vähentämään rotuun ja etnisyyteen liittyviä ennakkoluuloja nuorten parissa. Yhdistyksen toimintatapoja ovat mm. kampanjointi, koulutusohjelmat sekä viharikoksia ja ekstremismia koskeva tiedonkeruu ja tiedon julkaiseminen. Yhdistyksessä kehitetään myös tapoja puuttua vankilassa tapahtuvaan radikalisoitumiseen.	Ei tietoa	Ei tietoa	Ei tietoa	Ei tietoa

Perhetuki						
WomEx – Women/Girls, Gender in Extremism and Prevention -hanke	Saksa	Hankkeessa kiinnitetään huomiota sukupuolen merkitykseen radikalisaation ehkäisyssä. Ajatuksena on, että jäykät sukupuoliroolit ovat yhteydessä ihmisten väliin polarisaatioon ja väkivaltaiseen ekstremismiin. Hanke on kehittänyt erilaisia menetelmiä, joilla riskiryhmään kuuluvat nuoret pyritään saamaan tietoisiksi sukupuoliroolien yhteydestä konflikteihin, vihaan ja tilanteiden eskaloitumiseen väkivallaksi.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Praefix R- Coaching for imprisoned parents -ohjelma	Saksa	Ohjelmassa tarjotaan vangittuna oleville vanhemmille valmennusta lasten kasvatukseen. Valmennuksen kohteena ovat vanhemmat, jotka ovat itse orientoituneet äärioikeistolaiseen ekstremismiin tai jotka ovat huumanneet lapsissaan merkkejä ekstremistisistä asenteista. Ohjelmassa keskitytään vanhempien ja lasten suhteen parantamiseen ja kehitetään vanhempien lastenkasvatustapoja. Valmennuksessa hyödynnetään myös perheen sosiaalisia verkostoja ja hyödynnetään nuorisotyön tukea. Valmennus toteutetaan joko yksilötyönä tai ryhmissä.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Ajattelutottumuksiin liittyvät						
Muslim-Jewish Dialogue – prevention, deconstruction of anti-Semite ideology as part of “Islamist” ideology -projekti	Itävalta	Projektissa muslimien ja juutalaisten edustajat kokoontuvat säännöllisesti keskustelemana uskontoon liittyvistä teemoista. Ulkoministeriö tukee projektia.	Ei			
Terrorism: How about listening to what victims have to say? -ohjelma	Ranska	Ohjelmassa pyritään ehkäisemään radikalisaatiota rakentamalla keskustelua terrorismin uhrien ja muun yhteiskunnan välille. Ohjelmassa järjestetään terrorismin uhrien vetämiä konferensseja, joissa pyritään kutsumaan erityisesti nuoria ihmisiä toimimaan radikalisoitumista vastaan. Keskustelutilaisuuksia on järjestetty myös vankilassa.	Ei			
HOPE not hate -organisaatio	Yhdistynyt kuningaskunta	Organisaatio toteuttaa ekstremismin vastaista kampanjointia ja tukee yhteisöjä ekstremismin vastaisessa työssä. Organisaatio myös tiedottaa ekstremismiin liittyvistä ilmiöistä ja tekee aihetta koskevaa tutkimusta. Tutkimusta tehdessään organisaatio tekee yhteistyötä	Ei			

		parhaillaan ekstremistiseen ryhmään kuuluvien ja entisten ryhmäläisten kanssa.				
Moniammatillinen yhteistyö						
Against Violent Extremism (AVE) -verkosto	Yhdistynyt kuningaskunta	AVE-verkosto toimii aiemmin väkivaltaisessa ekstremistisessä liikehdinnässä mukana olleiden henkilöiden ja väkivallasta selvinneiden kohtaamispaikkana. Tarkoituksena on jakaa ideoita ja kehittää käytäntöjä radikalisaation ehkäisyyn. Verkosto toimii internetalustan kautta. AVE:n kautta myös kansalaiset voivat ottaa osaa ekstremistisen iskun jälkeiseen ekstremismin vastaiseen työhön.	Ei			
Rikosseuraamuksiin liittyvät						
Social Net Conferencing -ohjelma	Itävalta	Ohjelmassa vangit valmistelevat ammattilaisten ja vankilan ulkopuolisen sosiaalisen verkostonsa kanssa vapautumisen jälkeistä aikaa koskevan suunnitelman. Vangit veloitetaan toteuttamaan tehty suunnitelma. Tarkoituksena on auttaa radikalisoituneita vankeja olemaan palaamatta osaksi radikaaleja ryhmittymiä vapautumisensa jälkeen. Ehdonalaisvalvoja osallistuu suunnitelman tekemiseen ja muotoilee vapautumista ja rikollisuuden uusimista koskevat osiot.	Kyllä	Kyllä	Ei tietoa	Ei tietoa
Team TER (Terrorists, Extremists and Radicals)	Alankomaat	"Team TER" ja hollantilainen rikosseuraamusviranomaisen (Dutch Probation Service) pyrkivät ehkäisemään ehdonalaisessa vankeusrangaistuksessa olevien vankien radikalisoitumista. Vankien ohjaaminen ja riskinarviointi tapahtuu moniammatillisissa ryhmissä.	Ei			
Inclusion -ohjelma	Alankomaat	Inclusion on kahden eri ohjelman, ruotsalaisen Exit-ohjelman ja hollantilaisen Solo-ohjelman yhdistelmä. Solo-ohjelmassa vankeusajan jälkeiseen integraatioon otetaan mukaan joku vangille tärkeä henkilö hänen sosiaalisista verkostoistaan. Exit-ohjelmassa taas keskitytään uuden identiteetin rakentamiseen vankeusajan jälkeen. Tarkoituksena on saada radikalisoituneet muslimit irrotettua radikaaleista ryhmittymistä. Ohjelma toteutetaan ehdollisen vankeusrangaistuksen aikana.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa

Information Management to prevent radical escalation -hanke	Italia	Hankkeessa kerätään ja yhdistetään eri tahojen ylläpitämiä vankeja koskevia tietoja. Italian oikeusministeriö kerää ja analysoi vakaviin rikoksiin, kuten järjestäytyneeseen rikollisuuteen, kansainväliseen ja kotimaassa tapahtuvaan terrorismiin sekä yleistä turvallisuutta uhkaavaan rikollisuuteen, liittyviä tietoja. Tarkoituksena on määrittää uhan vakavuus ja ehkäistä radikalisoitumista ja terrorismia laajan tietovaraston avulla.	Kyllä	Ei	Ei tietoa	Ei tietoa
Identification of violent extremism and radicalisation in Finnish prisons -käytäntö	Suomi	Käytännön tavoitteena on havaita ja tunnistaa vankien radikalisoituminen mahdollisimman ajoissa. Käytäntö sisältää vankeusajan suunnittelua, riskinarviointia ja vankien turvallisen sijoittamisen. Vankeja koskevia tietoja jaetaan eri viranomaisten kesken. Vankiloiden työntekijöitä ja ehdonalaistyöntekijöitä koulutetaan radikalisoitumisen tunnistamiseen.	Ei			
Violent Extremism Risk Assessment, version 2-revised (VERA-2R) Pressman, Rinne, Duits, Flockton (2016) -mittari	Alankomaat	VERA-2R -mittari on kehitetty väkivaltaisen ekstremismin analysointiin. Mittari perustuu väkivaltaista ekstremismistä ja terrorismia koskevaan uusimpaan tieteelliseen tietoon. Mittarilla voidaan arvioida yksittäisten henkilöiden riskiä väkivaltaisen ekstremismin harjoittamiseen. Mittaria voivat käyttää psykologit ja psykiatrit, turvallisuus- ja tiedustelupalvelujen työntekijät, oikeuslääketieteelliset sosiaalityöntekijät, poliisit ja muut ammattiryhmät, jotka ovat tekemisissä väkivaltaisesta ekstremismistä tai terrorismista syytettyjen henkilöiden kanssa. Mittarin käyttäjät koulutetaan.	On (psykometrisen ominaisuudet, intervention arvioinnista ei tietoa)	Ei (intervention osalta, psykometrisen testaamisen osalta kyllä)	Ei tietoa	Ei tietoa

Hankkeista viidessä oli ilmoitettu, että ne oli jollakin tavalla arvioitu. Neljän kohdalla RAN-kooste antoi riittävästi tietoa, jotta arvioinnin näyttötasoa saatettiin viitteellisesti arvioida. Aggredi-hanke Suomesta oli arvioitu tasolla 4, muut tasolla 1. Huomattakoon, että Aggredi-hankkeen arviointia ei toteutettu radikalisoitumisriskissä olevien populaatioissa tai radikalisaation näkökulmasta; vasteena oli rikosten uusiminen ylipäätään. Arvioidut hankkeet ja arviointien tulokset on esitetty jäljempänä kohdassa 9.

RAN-kokoelman arvioiduissa hankkeissa oli käytetty erilaisia vasteita mittaamaan radikalisaatiota (ks. kohta 10). Yhtenä hankkeena RAN-listassa on mukana VERA-2 -mittari, jota on testattu psykometrisesti tutkimuksen keinoin. Listassa oleva tutkimusperusta viittaa siis mittarin reliabiliteettiin ja valideuteen; kohdassa ei ole mainittu arviointitutkimusta koskien jonkin radikalisoitumisen intervention vaikuttavuutta. VERA-2-mittari on kuitenkin poikkeuksellisen systemaattisesti rakennettu ilmiön mittari, jota voidaan käyttää arviointitutkimuksessa – periaatteessa siis minkä tahansa muun radikalisaation ehkäisyohjelman arvioinnissa (tarkemmin kohta 10 jäljempänä).

7 ASIANTUNTIJAKYSELY

Koska RAN-listan tutkimusevidenssikuvaukset ovat suppeita, toteutimme keväällä 2017 asiantuntijakyselyn, joka kohdistettiin kaikille listalla olleiden ohjelmien yhdyshenkilöille. Kyselylomakkeen kysymykset kohdistettiin nimenomaisesti toimenpiteen tutkimukselliseen arviointiin. Vastaajia pyydettiin siis kuvaamaan tutkimusta, jonka perusteella he katsoivat toimenpiteen olevan radikalisoitumista vähentävä. Suhteellisen alhaiseen vastausprosenttiin saattoi vaikuttaa se, että enin osa yhteyshenkilöistä ei itse ollut tutkija. Tosin saatteessa todettiin, että kyselyn sai välittää toimenpidettä tutkineelle tutkijalle.

Kyselyn sai 118 henkilöä⁴, joista 28 vastasi. Vastausprosentti jäi siten verraten alhaiseksi (24 %). Vastausprosenttia arvioitaessa on kuitenkin huomioitava, että vain osa RAN-toimenpiteistä on suunniteltu rikosseuraamusalalle, tai sovellettavissa tällä alalla toimenpiteiden suunnittelijoiden mukaan.

Kyselyyn vastanneista yhteyshenkilöistä 17 totesi, että heidän edustamansa ohjelma on sovellettavissa rikosseuraamusalalla, siis vankien, yhdyskuntaseuraamuksissa olevien tai henkilökunnan piirissä toteutettuina. Hankkeet olivat peräisin Saksasta (4), Brittein saarilta (3), Tanskasta (2), Belgiasta (2) ja Tsekin tasavallasta (2), Alankomaista (1) ja Suomesta (1). Lisäksi muutama hanke oli useamman maan yhteinen. Näistä 17 rikosseuraamusalalla sovellettavasta hankkeesta kaksi (12 %) vastasi, että hanke on empiirisesti arvioitu. Nämä ohjelmat olivat kotimainen Aggredi-hanke sekä saksalaistaustainen Denkzeit-hanke. Molemmat oli arvioitu verraten vahvoin asetelmin, joissa tutkittavaa ryhmää oli mitattu ennen ja jälkeen intervention, ja käyttämällä kaltaistettua verrokkiryhmää. Huomattakoon tosin, että Aggredin arviointi ei kohdistunut nimenomaisesti radikalisoituneisiin henkilöihin, vaan aktiivisesti rikosuralla oleviin. Molempien hankkeiden sisältö ja arvioinnin tulos on kuvattu jäljempänä tarkemmin.

Kyselyn pääanti vahvistaa siis sitä edellä saatua käsitystä, että RAN-hankkeiden koosteen toimenpiteistä varsin harvoja on arvioitu minkäänlaisin empiirisin menetelmin. Onkin ilmeinen tarve ulottaa arvioidujen ohjelmien etsintä laajemmaksi. Seuraavassa siirymme käsittelemään systemaattista kirjallisuuskatsausta.

⁴ Kysely lähetettiin aiemmassa vaiheessa kuin edellä tehty hankkeiden sisällönanalyysi, joten kohderyhmä on hieman pienempi kuin taulukossa 2.

8 SYSTEMAATTINEN KATSAUS TUTKIMUKSEEN

Kolmantena keinona paikallistaa tutkittuja radikalisoitumisen ehkäisymenetelmiä käytimme systemaattista katsausta.

8.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus menetelmänä

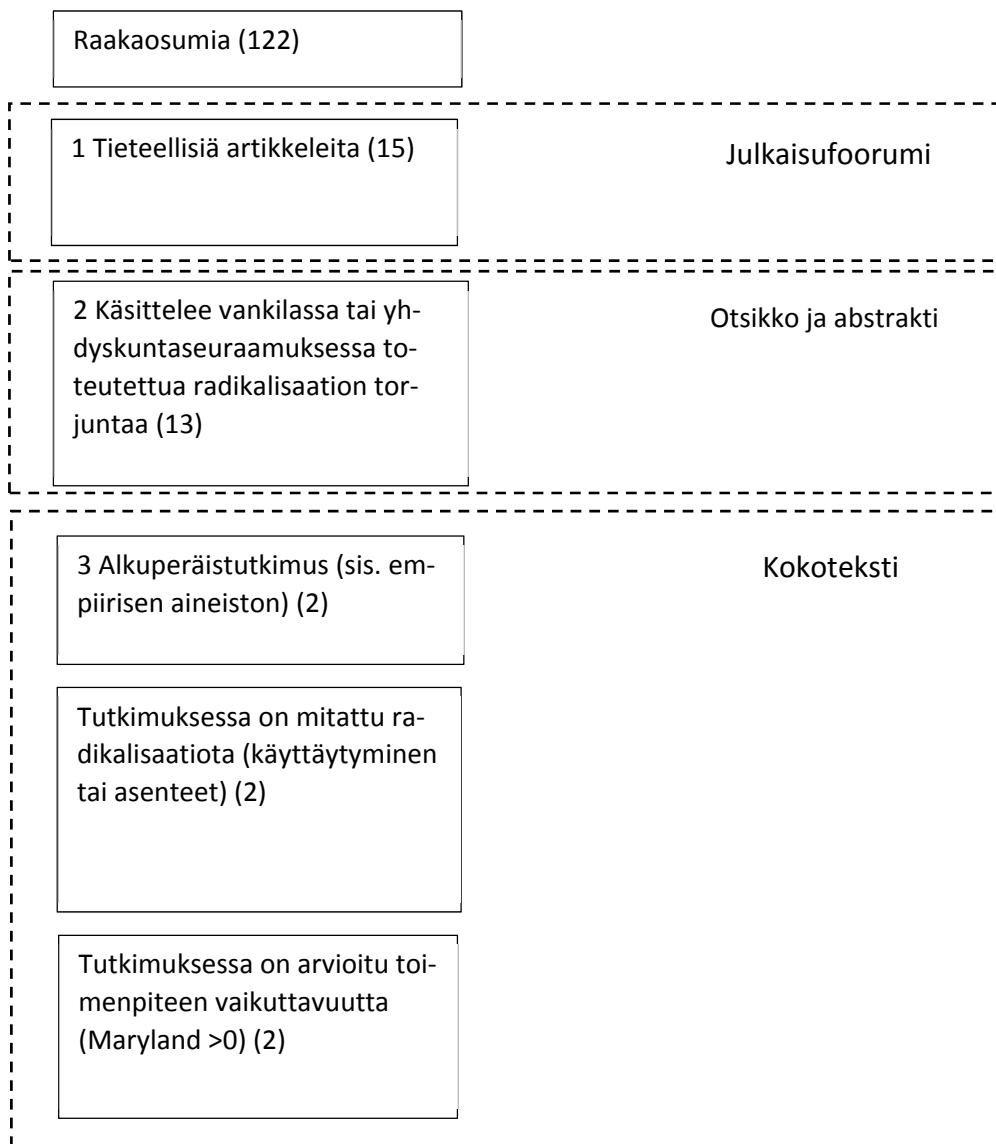
Kirjallisuuskatsaus radikalisoitumisen vähentämishjelmiin tehtiin käyttäen systemaattisen katsauksen (*systematic review*) menetelmää. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmää käytetään, kun halutaan löytää suuresta määrästä tietoa tutkimuksen kannalta tärkeät tutkimukset. Menetelmän etuna on hakuprosessin läpinäkyvyys: tiedonhaun prosessi on järjestelmällinen ja läpinäkyvä, ja se voidaan toistaa uudestaan, koska katsauksen eri vaiheet on kattavasti raportoitu ja selostettu. (Petticrew & Roberts 2006.)

Yhtenä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen menetelmän tavoitteena on selvittää tutkimuksen katvealueita. Systemaattinen katsaus voi myös tuoda esille tutkimusalueita, joista vallitsee yhteisymmärrys, mutta joille ei oikeasti ole vakuuttavaa näyttöä. (Petticrew & Roberts 2006.) Systemaattisen katsauksen menetelmää on Suomessa kriminologisen tutkimuksen yhteydessä aiemmin käytetty Mäkipään ja Danielssonin katsauksessa sähköisen valvonnan vaikuttavuudesta (Danielsson & Mäkipää 2012) ja Salmen ym. (2014) katsauksessa maahanmuuttajien rikollisuuden vähentämishjelmistä.

8.2 Systemaattisen katsauksen toteuttaminen

Tutkimusten sisällyttäminen. Kohdistimme systemaattisen katsauksen englannin kielellä julkaistuun tutkimukseen. Ajallisesti katsaus rajattiin alkamaan tutkimuksista, jotka ovat ilmestyneet vuoden 2000 jälkeen. Käytimme systemaattisessa katsauksessa yhdeksää hakukonetta: Google Scholar, Scopus, Psycinfo, EbscoHost, Sociological Abstracts, Pubmed, Sage Journals, ISI Web of Science ja Ingenta Connect. Lisäksi yksi tieteellinen aikakauslehti, Journal for Deradicalization, oli kokonaisuudessaan mukana. Hakulausekkeena oli laeva ”radicalization and prison”. Haut tehtiin kesäkuussa 2017. Haun tulokset näkyvät liitteessä 1.

Katsauksen laatimisen (tutkimusten etsimisen ja sisällyttämisen) vaiheet on esitetty skemaattisesti kuviossa 3. Raakaosumia arvioitiin tutkimusten otsikoiden ja abstraktien perusteella. Ensimmäisenä sisällyttämiskriteerinä oli, että kyseessä on tieteellinen artikkeli (tämän kriteerin mukaiset osumat, ks. Liite 1). Toisena kriteerinä oli, että tutkimus käsittelee vankilassa tai yhdyskuntaseuraamusten yhteydessä toteutettua radikalisaation torjuntaa. Kolmantena kriteerinä oli, että kyseessä on alkuperäistutkimus, ei esimerkiksi tämän tutkimuksen kaltainen systemaattinen katsaus. Neljäntenä kriteerinä oli, että tutkimuksessa on käytetty radikalisaation empiirisiä mittareita. Viidentenä kriteerinä oli, että tutkimuksessa on arvioitu toimenpiteen vaikuttavuutta. Koska kriteerit olivat tiukat, mukaan hyväksyttiin kaikki Maryland-asteikolla vähintään tason 1 tutkimukset. Systemaattinen katsaus paikallisti kaksi tutkimusta, jotka täyttivät nämä kriteerit (Trujillo ym. 2009; Dugas & Kruglanski 2014). Näissä tutkimuksissa arvioitujen toimien sisältö sekä arvioinnin tulokset on esitetty jäljempänä kohdassa 9.

Kuvio 3 Tutkimusten sisällyttäminen tarkempaan tarkasteluun.

9 ARVIOITUJEN HANKKEIDEN KUVAUS

Edellä etsittiin radikalisoitumisen ehkäisyn ja torjunnan sellaisia hankkeita, jotka on tutkimuksellisesti arvioitu. Etsimme hankkeita neljällä tavalla: kotimaisella rikosentorjunnan tietokannalla, RAN-listalla, kyselyllä RAN-listan yhteyshenkilöille, ja systemaattisella kirjallisuushaulla. Näissä hauissa löydettiin kaiken kaikkiaan viisi toimenpidettä, joiden empiirisestä arvioinnista oli tietoja. Seuraavassa on lueteltu nämä hankkeet sekä kuvattu niitä tutkimuskirjallisuuden, RAN-listan kuvausten ja asiantuntijavastausten perusteella.

1) Aggredi-ohjelma

Ohjelma. Aggredi-ohjelma on HelsinkiMissio ry:n toimesta vuonna 2006 aloitettu ohjelma, jonka tavoitteena on vähentää katuväkivallasta epäiltyjen ja tuomittujen 18–39-vuotiaiden väkivaltaista käyttäytymistä ja väkivaltarikosten uusimista. Aggredin asiakkaat ohjautuvat toimintaan pääasiassa vankiloiden, yhdyskuntaseuraamustoimistojen, poliisin ja lastensuojelun kautta. Aggredin aloittamisen yhteydessä arvioidaan, onko asiakas valmis työskentelemään elämäntilanteensa muuttamiseksi ja puhumaan asioistaan.

Menetelmänä Aggredi-ohjelmassa käytetään yksilökeskusteluja, jotka perustuvat dialogiseen ja reflektiiviseen lähestymistapaan (RAN 2017). Työtapoina ovat mm. motivoiva keskustelu, hoidollinen keskustelu, toimintakyvyn palauttamiseen tähtäävä kriisikeskustelu ja arkielämän organisointi. Keskusteluissa pyritään vuoropuheluun asiakkaan kanssa siinä kontekstissa, jossa hän itse kokee elävänsä. Tavoitteena on, että uusien näkökulmien myötä asiakkaalle alkaa muodostua uutta identiteettiä, joka ei ole sidoksissa siihen kontekstiin, jossa asiakas normaalisti käyttää väkivaltaa.

Arviointi. Aggredi-ohjelmasta tehdyssä vaikuttavuusarvioinnissa selvitettiin sitä, vähentääkö ohjelmaan osallistuminen myöhempää väkivaltarikollisuutta. Koska Aggrediin osallistumisen satunnaistaminen ei ollut mahdollista, tutkimushenkilöiden väkivaltarikollisuuden määrää hoidon aloittamisen jälkeen verrattiin iän, sukupuolen ja rikostaustan perusteella kaltaistettuun vertailuryhmään. Verokkiryhmän muodostamisessa käytettiin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (ent. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) Rikosten ja seuraamusten tutkimusrekisterin tietoja henkilöiden aiemmasta rikollisuudesta ja rikosseuraamuksista.

Vaikuttavuusarvioinnissa käytettiin sekä hoitoaikeen mukaista analyysia (Intention-to-treat analysis, ITT) että hoitotehoanalyysia (Efficacy Analysis). Hoitoaikeen mukainen analyysi sisältää kaikki henkilöt, joille tarjottiin mahdollisuutta osallistua Aggredi-ohjelmaan (N=141). Hoitotehoanalyysin kohteena ovat ne henkilöt, jotka todella osallistuivat ohjelmaan. Aggredin kohdalla hoitotehoanalyysi voi kohdistua joko niihin, jotka aloittivat ohjelman (N=97) tai niihin, jotka suorittivat ohjelman onnistuneesti loppuun (N=24). Ohjelman toimivuutta arvioitiin näissä kaikissa kolmessa eri osajoukossa. Kaltaistuksessa käytettiin ns. propensiteettipistemäärää (Propensity Score). (Ks. tarkemmin Aaltonen & Hinkkanen 2014.)

Tulokset. Kun arvioinnissa tarkasteltiin rikosten uusimista tutkimusryhmässä (=kaikki ohjelman aloittaneet), analyysien mukaan ohjelman onnistuneesti läpi käyneiden ryhmässä rikosten uusiminen oli selkeästi matalammalla tasolla kuin

ohjelman keskeyttäneillä. Ohjelman onnistuneesti läpi käyneiden ryhmässä rikosten uusiminen (0,2 väkivaltarikosta ja 1,4 rikosta vuodessa) on selkeästi matalammalla tasolla kuin ohjelman eri syistä keskeyttäneiden ryhmässä (ks. tarkemmin Aaltonen & Hinkkanen 2014). Tämän lisäksi muita, vaikkakin tilastollisesti ei-merkittäviä, yhteyksiä olivat asiakastapaamisissa käyntien lukumäärän, iän ja asiakkuusprofiilin yhteys uusimistiheyteen.

Kun rikosten uusimista vertailtiin ITT-ryhmän (kaikki henkilöt, joille tarjottiin mahdollisuutta osallistua ohjelmaan) ja verrokkiryhmän kesken, ei havaittu tilastollisesti merkittävää eroa rikosten uusimisessa. Sama tulos saatiin vertailtaessa tutkimusryhmää ja verrokkiryhmää. Kummankin analyysin osalta estimaatit olivat positiivisia, eli ITT- ja tutkimusryhmässä rikoksia uusittiin hieman useammin kuin verrokkiryhmässä. Yhteydet eivät kuitenkaan siis olleet merkittäviä. Kun analyysi toistettiin ainoastaan ohjelman onnistuneesti läpikäyneessä ryhmässä, estimaatit muuttuivat negatiivisiksi mutta otoskoon pienestä koosta johtuen yhteydet eivät ole tilastollisesti merkittäviä.

Kokonaisuutena Aggredi-ohjelman vaikuttavuustutkimus antaa viitteitä siitä, että ohjelman onnistunut läpikäyminen voisi olla yhteydessä rikosten alhaisempaan uusimiseen. Tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkittävä kun sitä verrataan muodostettuun verrokkiryhmään.

Suosituksset. Arvioinnin perusteella ei voida todeta Aggredi-ohjelmalla olevan kokonaisuutena arvioiden väkivaltarikollisuutta vähentävää vaikutusta. Tutkimuksessa ei voitu rajata ulos sitä mahdollisuutta, että ohjelman onnistuneesti suorittaminen heijastaisi havaitsemattomia eroja esimerkiksi motivaatiossa ja pyrkimyksessä kohti rikoksetonta elämää. Tulokset ovat kuitenkin ohjelman läpikäyneiden osalta siinä määrin lupaavia, että Aggredi-ohjelmaa kannattaa jatkaa ja kehittää edelleen.

2) Denkzeit Training -ohjelma

Ohjelma. Denkzeit on ajattelun muutoksiin pyrkivä ohjelma, joka tarjoaa yksilö-ohjausta 13–25-vuotiaille nuorille. Nuoret tulevat ohjelman piiriin joko koulun tai rikosseuraamuskontekstin kautta. Ohjelman tarkoituksena on kehittää ja vahvistaa (radikalisoitumiseen tai ekstremismiin liittyvästä) aggressiivisuudesta kärsivien nuorten sosiaalis-kognitiivisia kykyjä.

Denkzeit-ohjelmassa yhdistetään psykologista ja pedagogista lähestymistapaa. Ohjelma koostuu neljästä moduulista. Ensimmäisessä moduulissa keskitytään kognitiiviseen puoleen (1), toisessa tunteiden säätelyyn (2), kolmannessa eettiseen ja moraaliseen ulottuvuuteen (3) ja neljännessä pyritään yhdistämään aikaisempien moduulien tarjoama uusi tieto asiakkaan jokapäiväiseen elämään (4).

Arviointi. Denkzeit-ohjelma on arvioitu vertaamalla rikosten määrää ennen ja jälkeen ohjelmaan osallistumisen. Arvioinnissa Denkzeit-ohjelmaa verrattiin muihin vastaaviin ohjelmiin.

Tulokset. Ohjelmaan osallistuneiden kohdalla rikosten määrä vuotta kohden oli keskimäärin 3,37 noin vuosi ennen ohjelman alkua. Neljä vuotta ohjelman päättymisen jälkeen vastaava luku oli 0,89 rikosta vuodessa. Verrattaessa muihin ohjelmiin todettiin Denkzeit tehokkaimmaksi.

Suosituksset. Ohjelman toteuttajien mukaan arvioinnin keskeinen opetus oli, että radikalisoituminen tulee useimmissa tapauksissa nähdä psyykkisenä ilmiönä. Radikalisoituminen palkitsee henkisesti esimerkiksi saadun tuen, kunnioituksen ja arvostuksen kautta sekä tarjoamalla yksinkertaisia ratkaisuja monimutkaisen maailman ongelmiin.

3) Vankisijoittelun käytännöt

Ohjelma. Trujillo ym. (2009) tutkivat vankien sijoittelukäytäntöjen yhteyttä radikalisoitumiseen espanjalaisissa vankiloissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää 1) minkälainen käyttäytyminen muslimivankien parissa ennustaa heidän radikalisoitumistaan ja 2) miten vankilan vankikoostumus vaikuttaa vankien radikalisoitumiseen. Ajatuksena oli, että korkea muslimien ja terroristisista rikoksista tuomittujen määrä vankilassa ennustavat vankilassa tapahtuvaa värväämistä terroristisiin tarkoituksiin. Vankien radikalisaatio määriteltiin jihadistien tekemien terroristi-iskujen hyväksymiseksi ja puolustamiseksi.

Arviointi. Sijoittelukäytäntöjen toimivuutta arvioitiin suuntaamalla kysely 25 espanjalaisen vankilan henkilökunnalle (N=192). Kyseisillä henkilökunnan jäsenillä on kokemusta muslimivankien ohjaamisesta ja tarkkailusta.

Tulokset. Tutkimuksessa huomattiin, että islaminuskoon perustuva vahva ryhmäidentiteetti ja ryhmittymän johtajien ja muiden jäsenten väliset hierarkkiset suhteet ennustivat vankien radikalisoitumista. Toisena seikkana tutkimuksessa havaittiin, että muslimivankien korkea määrä ja jihadistisista terrorismiin liittyvistä rikoksista tuomittujen korkea määrä olivat positiivisessa yhteydessä vankien radikalisoitumiseen.

Suosituksset. Tutkimuksen suositus on, että samaa uskontoa edustavia vankeja ei sijoiteta samaan vankilaan tai samalle osastolle. Vastaava suositus voidaan lausua rikoslajin mukaan, eli terroristisesta rikoksesta tuomittuja ei tutkimuksen mukaan kannata sijoittaa yhteen.

4) Merkityksellisyyskoulutus (*Significance Quest*) -hanke

Ohjelma. Dugas & Kruglanski (2014) esittelevät teorian, jonka mukaan radikalisaatiota voidaan selittää yksilön tarpeella kokea itsensä merkitykselliseksi ja saada kunnioitusta. Radikalisaatiota selittävä merkitysmalli (*significance quest model of radicalization*) sisältää kolme ulottuvuutta: motivaatio, ideologia ja sosiaaliset prosessit. Mallissa merkityksen hakeminen nähdään tärkeänä *motivoivana* tekijänä ihmisen toiminnassa. *Ideologia* vaikuttaa siihen, millaiset keinot nähdään arvokkaina tapoina saavuttaa merkittävyys. Merkitysten nähdään syntyvän *sosiaalisissa prosesseissa*, joissa myös radikaalit toimintatavat opitaan.

Radikalisaatiota selittävän merkitysmallin pohjalta luodussa vankilaan sijoituvassa radikalisaation ehkäisyohjelmassa maltilliset terroristijärjestön jäsenet erotettiin aktiivisemmista jäsenistä. Ohjelma sisälsi tapoja, joilla pyrittiin lisäämään vankien kokemusta yksilöllisestä merkittävydestä (jooga ja taide). Tarkoituksena oli siirtää fokus yksilöihin itseensä heidän ryhmäidentiteettinsä sijaan. Ohjelma sisälsi myös ammatillista koulutusta.

Arviointi. Tutkijat testasivat radikalisaatiota selittävää merkitysmallia kyse-lyllä (N=1906), joka oli suunnattu vankilassa oleville entisille terroristijärjestön (*The Sri Lankan terrorist organization, LTTE*) jäsenille. Tutkimuksessa käytettiin kontrolliryhmänä vankeja, jotka oli kaltaistettu vastaamaan tutkimusryhmää monien taustamuuttujien osalta. Radikalisaatiota mitattiin tutkimuksessa asennemittarilla, joka ilmensi vastaajien asennetta aseistettua taistelua kohtaan. Asenteen muutosta mitattiin ajassa.

Tulokset. Tulosten mukaan tutkimusryhmän asenne aseistettua taistelua kohtaan muuttui ajan kuluessa tuomitsevammaksi, kun kontrolliryhmässä vastaava muutosta ei havaittu. Asenteen muutosta selittävänä tekijänä tutkimuksessa käytettiin vastaajien asennetta vankilan henkilökuntaa kohtaan. Myönteinen muutos henkilökuntaa kohtaan koetuissa asenteissa oli yhteydessä aseistettua taistelua kohtaan koettuihin tuomitseviin asenteisiin. Vastaavaa muutosta ei havaittu kontrolliryhmässä.

Tutkimuksen tuloksena voidaan siis pitää sitä, että toteutettu interventio vaikutti aiotulla tavalla eli sillä onnistuttiin heikentämään myönteisiä asenteita aseellista taistelua kohtaan. Tutkimuksen kokonaisarviointissa on huomioitava, että intervention yhteydessä maltillisemmat vangit erotettiin vahvemmin radikalisoituneista, joten tässäkin interventiossa oli mukana vankisijoitteluun liittyvä ulottuvuus.

Suosituks. Vankilassa tapahtuvaa radikalisaatiota voidaan tutkimuksen perusteella ehkäistä tarjoamalla vangeille merkityksellisyyskoulutusta eli jooga- ja taidetunteja sekä ammatillista koulutusta. Ohjelmaan kuului myös aktiivisten terroristijäsenten erottaminen maltillisemmista vangeista.

5) IC Thinking -ohjelma

Ohjelma. IC Thinking -ohjelmassa pyritään vähentämään nuorten mustavalkoista ajattelua, joka helposti johtaa ekstremististen ajatusten tukemiseen. Ohjelmassa käytetty teoria ja soveltamistapa on kehitetty Cambridgen yliopistossa. Ohjelman taustalla on ajatus, että sosiaaliset, emotionaaliset ja poliittiset paineet voivat johtaa niin sanottuun putkinäköön ('tunnel vision'), joka tarkoittaa arvojen, ajatusten ja identiteetin yksinkertaistumista. Ohjelmassa pyritään mittaamaan osallistujien mustavalkoisen ajattelun astetta käyttäen määreenä yhdistävää monimutkaisuutta (IC = Integrative Complexity).

Ohjelman työskentelyssä käytetään oppimista toiminnan kautta (action-learning), ryhmäharjoituksia ja multimediamaateriaaleja. Tavoitteena on kehittää nuorten ajattelutapaa työstämällä arvot, ajattelu ja sosiaalinen identiteetti joustavammaksi ja monimuotoisemmaksi. Menetelmät perustuvat kognitiivisen psykologian, sosiaalipsykologian ja sosiaalisen neurotieteen lähestymistapoihin.

Arviointi. IC Thinking -ohjelma on arvioitu ohjelman eri hankkeissa (esim. Being Muslim Being British ja Being Kenyan Being Muslim) vertailemalla osallistujien ekstremistisiä ryhmiä koskevia ajatuksia ennen ja jälkeen ohjelmaan osallistumisen. Arvioinnissa käytetty data koostui osallistujien ryhmäkeskusteluista, kirjoituksista ja suullisista esitelmistä.

Tulokset. Ohjelman arviointien mukaan osallistujien ekstremismistä koskeva kriittinen ajattelu lisääntyi tilastollisesti merkittävästi ohjelmaan osallistumisen

jälkeen. Ennen osallistumistaan ohjelmaan nuoret näkivät ekstremismiin liittyvät ryhmittymät mustavalkoisesti ”me” vastaan ”he” kategorioissa, kun ohjelman läpikäynnin jälkeen osallistujien mustavalkoinen ajattelu väheni ja erilaisten näkökantojen sietokyky ja kunnioitus lisääntyivät.

Suositukseset. Nuorten radikalisoitumista voidaan ehkäistä ajattelutapojen kehittämiseen perustuvilla menetelmillä. Mustavalkoisen ajattelun purkaminen edesauttaa erilaisten näkemysten hyväksymistä ja ehkäisee äärimielipiteiden syntymistä.

Näiden tutkimusten perusteella vaikuttaa siltä, että vankien radikalisoitumista ehkäisessä tulisi kiinnittää huomio vankien ryhmittymiseen uskonnon perusteella. Uskonnon perusteella tapahtuva ryhmittymisen myötä syntyvä ryhmäidentiteetti luovat kontekstin, jossa radikaalit ajattelutavat siirtyvät helposti ääriajattelijoilta maltillisemmille uskonnon harjoittajille. Toisessa tutkimuksessa (Dugas & Kruglanski 2014) havaittiin myös, että psykososiaaliset interventiot, kuten merkityksellisyysharjoittelu, voivat toimia ehkäistäessä radikalisoitumista vankilassa. Ajattelutottumuksiin vaikuttamisella näyttää olevan lupaavaa muutospotentiaalia. Esimerkiksi merkityksellisyyskoulutus, Denkzeit-hanke ja IC-thinking-hanke edustivat tätä interventiomallia, joskin osa malleista sisältää useanlaisia interventioita.

10 HUOMIOITA MUUSTA TUTKIMUKSESTA

Tässä katsauksessa käytetyissä tiedonhaun muodoissa ja kohteissa oli runsaasti hankkeita, joita ei ollut empiirisesti arvioitu, tai arvioinnin dokumentointia ei ollut löydettävissä. Tässä kuvaamme tiiviisti eräitä näkökohtia näistä raporteista, jotka siis eivät edustaneet empiiristä vaikuttavuustutkimusta.

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa kokotekstitarkasteluun päässeistä tutkimuksista suurin osa oli vankilassa tapahtuvaa radikalisaatiota ilmiönä kuvailevia kirjallisuuskatsauksia. Osassa tutkimuksista paneuduttiin jonkin tietyn maan tilanteeseen radikalisaation osalta, toisissa esiteltiin tiettyä vankilassa toimivaa radikalisaation vastaista ohjelmaa. Seuraavassa on esitelty tutkimuksia valikoiduin osin.

Tutkimukset esittelevät usein erilaisia näkemyksiä siitä, miten suurena ongelmana vankilassa tapahtuva radikalisoituminen pitäisi nähdä. Osa tutkimuksista toteaa, että vaikka vankiloista puhutaan potentiaalisina radikalisoitumisen kasvualustoina (*breeding ground for radicalization*) ja terrorismikouluina (*schools for terrorism*), on vankilassa tapahtuva radikalisoituminen kuitenkin vähäistä ja poikkeavaa myös muslimivankien keskuudessa. (Useem & Clayton 2009, Jones 2014). Awan (2013) esitti, että vaikka uskonto toimii vankien radikalisoitumisen väylänä, voidaan uskontoa käyttää myös radikalisoitumisen vastaisissa toimissa ottamalla se osaksi vankien kuntoutusohjelmia. Hänen mukaansa imaamien ohjaamalla vangeille tarjotulla uskonnon opetuksella voidaan ehkäistä radikalisoitumista. Yksi tutkimuksista esiin nouseva tema on vankien vankilassa asumisen järjestäminen. Sillä, kiinnitetäänkö vankilassa huomiota vankien sijoittumiseen uskonnon tai radikalisoitumisen asteen mukaan, voidaan nähdä yhteys vankien radikalisoitumiseen (Jones & Morales 2012).

11 RADIKALISOITUMISEN OSOITTIMISTA

Tutkimuksen päätavoitteena oli kuvata, mitä radikalisaation vastaisia ohjelmia rikosseuraamusalalla on olemassa, fokusoiden niihin, joita on arvioitu. Edellä on kuvattu löytyneet, arvioidut ohjelmat ja niiden vaikuttavuutta koskevat tulokset. Lisäksi hankkeessa haluttiin selvittää, millä instrumenteilla rikosseuraamusalan piirissä olevien henkilöiden radikalisoitumista seurataan ja voidaan seurata. Katsauksessa nousi esiin yksi riskinarviointityökalu, joka on kehitetty nimenomaan arvioimaan radikalisoitumisen ja siihen liittyvän rikoskäyttäytymisen riskiä. Tämä VERA-2 -instrumentti (Pressman & Flockton 2012) on tarkoitettu psykologien käyttöön yksilön riskin arvioimiseksi ja sen taustalla on tähän liittyvää psykometristä kehitystyötä.

Tämän katsauksen kysymyksenasetteluna ei kuitenkaan ollut yksilöitä koskevien riskienarviointityökalujen paikallistaminen. Katsauksessa ei paikallistunut ryhmätasolla käytettäviä yleisempiä indikaattoreita. Tällaiset voisivat perustua instrumentteihin, joihin vangit itse vastaavat seuraamuksen alkaessa, päättyessä tai jossain muussa vaiheessa täyttävät omiin ilmoituksiin perustuvan asenne- ja käyttäytymismittarin. Tällaisen kehittämisessä ammattilaisille suunnattu VERA-2 -riskienarviointityökalu voi olla hyvinkin hyödyllinen. Myös muissa edellä kuvatuissa tutkimuksissa vasteen mittarina oli käytetty tutkimusta varten kehitettyjä asenneasteikoita, joista voidaan ottaa virikkeitä, mikäli Suomessa halutaan kehittää radikalisoitumista kuvaava osoitin. Mahdollinen osoitin olisi järkevää integroida osaksi muuta vangeille suunnattua tiedonkeruuta.

12 YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on luotu katsaus radikalisoitumisen torjuntaan tähtääviin toimenpiteisiin rikosseuraamusten kontekstissa. Tässä loppuyhteenvedossa kommentoimme tutkimuksen rajoituksia, teemme yhteenvedon päätuloksista ja pohdimme tulosten yleistä kriminologista merkitystä.

12.1 Rajoitukset

Tutkimuksessa kartoitettiin empiirisesti arvioitujen toimenpiteiden kirjoa. Käytimme neljää tietolähdettä: kotimaista rikosentorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaa, RAN-verkoston toimenpidekoostetta, alan eurooppalaisille toimijoille suunnattua kyselyä ja systemaattista tutkimuskirjallisuuskatsausta. Haut toteutettiin näissä puitteissa, ja yhtenä rajoituksena on huomion kohdentuminen englanninkieliseen tutkimuskirjallisuuteen. Tosin RAN-listan ja asiantuntijaverkoston mukana olo mahdollisti myös muilla kielillä julkaistun huomioimisen.

Tutkimuksessa sovellettiin vaikuttavuustutkimuksen luokittelukriteerejä ja todettiin, että empiiristä vaikuttavuustutkimusta on ylipäättään vähän, riippumatta siitä, millä näyttötasolla toimitaan. Osa radikalisoitumista ehkäisevistä toimista lienee sellaisia, että niitä on hyvin hankalaa tutkia vahvoilla asetelmilla, kuten esimerkiksi satunnaistetulla koeeasetelmalla. Suomen kaltaisessa maassa myös ohjelmia tarvitsevien ja niihin haluavien van-

kien (tai seuraamuksissa olevien) määrä voi olla sen verran pieni, että korkean näyttötason tutkimus on vaikeaa tai aikaa vievää. Tätä pulmaa lisää, jos eri radikaaliryhmiin sitoutuneiden kohdalla joudutaan painottamaan tai kehittämään eri menetelmiä.

Yleisessä radikalisoitumisen ehkäisyn tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin sosiaalipoliittisten tukitoimien tarve sekä tarve integroida vapautuvia vankeja sosiaalista kontrollia antaviin rutiinotoimintoihin. Ne voidaan nähdä ainakin eräänlaisena yleisenä puitteena sille, että vaikkapa ajatteluun vaikuttavat toimet onnistuvat.

Myös selkeistä prosessiarvioinneista on, yllättävää kyllä, puutetta. Niillä on oma tärkeä roolinsa ohjelmien tutkimuksessa. Niiden avulla voidaan mm. tarkemmin selvittää, mitkä sosiaaliset mekanismit johtavat mahdollisten vaikutusten toteutumiseen tai jopa ei-aiottuihin negatiivisiin seurauksiin (Sampson ym. 2013). Ylipäätään rikollisuuden ehkäisytoimia kehitettäessä ja tutkittaessa on huomioitava mahdollisuus, että interventio pahentaa ongelmaa. Carlsson on arvellut, että radikalisoitumisen torjunnassa tämä saattaa olla jopa todennäköistä (Carlsson 2016, 132).

Radikalisoitumisen ehkäisyyn tähtääviä ohjelmia suunniteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että samat kuntoutusohjelmat eivät välttämättä sovi kaikille väkivaltaiseen ekstremismiin syyllistyneille. Eri syistä radikalisoituneet hyötyvät eri tavoin erilaisista toimenpiteistä. Kantaväestöä edustavat radikalisoituneet (yleensä äärioikeisto ja ääriivasemisto) hyötynevät enemmän perinteisistä tukitoimista ja identiteetin rakentamisen tukemisesta, kun taas jihadistisiin suuntauksiin kiinnittyneiden kanssa työskentelyssä on mahdollisesti käsiteltävä enemmän ideologisia komponentteja.

Radikalisaation ehkäisyssä on huomioitava myös se, että perinteisen väkivaltarikollisuuden ja väkivaltaisen ekstremismin syyt saattavat poiketa toisistaan. On viitteitä siitä, että terrori-iskujen tekijät poikkeavat muista väkivaltarikollisista riskitekijöiden suhteen, mutta muistuttavat valtaväestöä esim. psykopaattisten piirteiden tai väkivaltarikollisuuden osalta. Ennen kuntoutusohjelman valintaa onkin hyvä analysoida, millä tavalla ja kuinka syvällisesti henkilö on sitoutunut väkivaltaiseen ideologiaan.

Radikalisaation ehkäisyyn käytettyjen interventioiden suunnittelussa olisi hyvä ottaa huomioon myös radikalisoituneiden ryhmittymien jäsenten väliset hierarkiat. Ryhmittymien sisällä on erilaisia rooleja, ne saattavat jakautua esimerkiksi johtajiin (*leaders*), seuraajiin (*followers*) ja opportunisteihin (*opportunists*). Johtajiin vaikuttaminen on vaikeaa, sillä he eivät välttämättä suostu käsittelemään radikaalia ajatteluaan vaan voivat pyrkiä salaamaan sen.⁵

12.2 Keskeiset havainnot

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että robustia arviointitutkimusta on kansainvälisesti varsin vähän. Erilaisia toimia ja ohjelmia mainitaan runsaasti. Pelkästään RAN-listan tätä kirjoitettaessa uusimmassa versiossa on 138 radikalisaation vastaista ohjelmaa, ja näistä 31 esittelyissä mainitaan rikosseuraamuskonteksti mahdollisena sovellusalueena. Kuitenkin vaikuttavuuden tietopohja on niukkaa. RAN-listan yhteyshenkilöille tehdyssä asiantuntijakyselyssä vain kaksi ohjelmaa vastasi, että ne oli arvioitu empiirisesti, ja toisessa arvioinnissa kohderyhmä oli muuten kuin radikalisaation perusteella valittu.

⁵ Kiitämme Rikosseuraamuslaitoksen erityisasiantuntija Sami Peltovuomaa, jonka kommentteihin ja näkemyksiin tämän jakson kolme viimeistä kappaletta perustuvat (sähköposti 1.11.2017).

Tutkimusten etsintää täydennettiin systemaattisella katsauksella. Tämän jälkeen kolmen eri systemaattisen tiedonkeruumuodon käyttö tuotti kuitenkin vain viisi toimenpidettä, jotka oli arvioitu empiirisesti. Nämä jakautuivat karkeasti kahteen tyyppiin: vankien sijoitteluun liittyviin toimiin ja vankien ajattelutottumusten muuttamiseen tähtääviin toimiin.

Tässä katsauksessa paikallistettujen empiirisesti arvioitujen hankkeiden joukossa ei ollut sellaisia toimenpiteitä, joilla olisi pyritty tehostamaan radikalisoituneiden tai riskissä olevien ex-vankien integroitumista yhteisöön vapautumisen jälkeen. Esimerkiksi merkityksellisyyskoulutuksessa (*significance quest model*) oli mukana elämäntaitojen opettelu, mutta kyse ei ollut tosiasiallisesta sosiaalisesta tuesta kuten asunnon hankkimisesta, työpaikan saannin helpottamisesta tai rahallisesta tuesta. Aiemmissä radikalisoitumista ylipäättään tarkastelleissa katsauksissa useampi kuin yksi kirjoittaja on tuonut esiin konkreettisen tuen merkityksen (Carlsson 2016; Fink ja El-Said 2011; Madriaza ja Ponsot 2015). Esimerkiksi Carlsson päättelee sosiaalisten siteiden roolia yleisen kriminologisen desistanssitutkimuksen nojalla, todeten myös, että radikalisoitumisen osalta tätä ei ole juuri tutkittu (Carlsson 2016, 65). Yleisesti radikalisoitumista koskevassa kirjallisuudessa onkin suhtauduttu epäillen toimiin, jotka kohdistetaan yksinomaan ajattelutottumuksiin ja asenteiden muuttamiseen (Carlsson 2016, 133). Konkreettisten tuki-interventioiden käytöstä radikalisoitumisen ehkäisemiseksi vapautuvien vankien keskuudessa on ylipäättään vähän empiiristä arviointitutkimusta. Osin kyse lienee siitä, että tällaisia interventiota on vähemmän, ja että niitä on kalliimpi toteuttaa kuin asennemuutokseen tähtääviä toimia tai vankisijoittelua. Toisaalta empiirisen arviointinäytön puutetta ei voida tulkita niin, että sosiaalisella tuella ei olisi merkitystä. Asia jää tässä auki, koskien rikosseuraamus kontekstissa tapahtuvaa radikalisoitumisen ehkäisyä.

12.3 Kriminologinen teoria ja vaikuttavuustutkimus

Katsauksen alussa totesimme, että radikalisoitumista on järkevää pitää oppimisprosessina, joka lisää väkivaltakäyttäytymisen todennäköisyyttä (ks. myös Carlsson 2016). Radikalisoitumisessa opitaan siis rikollisuudelle suotuisia asenteita. Siten oppimisteoria ennustaa, että radikalisoivan asennesisällön oppimiseen kohdistuvat toimenpiteet vähentävät ääriajattelua ja sitä kautta sen oikeuttamaa väkivaltaa. Rikosseuraamukset ovat tästä näkökulmasta katsoen samanaikaisesti huomattava riskitekijä ja intervention mahdollisuus. Rikosseuraamukset tuovat rikoksia jo tehneitä yhteen, mikä mahdollistaa asenteiden oppimisen ja opettamisen. Siten tämä konteksti vie ajatukset kahden tyyppiin toimenpiteeseen: vankien sijoitteluun ja asenteisiin vaikuttamiseen.

Tässä katsauksessa vaikuttaviksi havaitut toimet perustuivat tavalla tai toisella kriminologisen oppimisteorian soveltamiseen juuri näillä kahdella keskeisellä tavalla. Trujillo ym. (2009) totesivat, ettei samaa uskontoa edustavia vankeja tai samasta radikalisoitumiseen viittaavasta rikoksesta tuomittuja kannata sijoittaa yhteen; myös merkityksellisyyskoulutuksessa maltilliset erotettiin radikaaleimmista. Eri ryhmien sijoittelu erikseen katkaisee oppimisteorian mukaisia ryhmäprosesseja. Vastaavasti ajattelutapoihin vaikuttaminen merkitsee aiemmin opittujen, rikollisuudelle suotuista asenteiden ”pois opettamista” eli sekin on kriminologisen oppimisteorian mukaista.

Rikoksentorjunnan toimet eivät ole tyypillisesti tyhjästä keksittyjä, vaan ne perustuvat usein kriminologian teorioihin. Siksi niiden vaikuttavuuden tutkimus on samalla teorian va-

liditeetin arviointia, ja empiiristä vaikuttavuustutkimusta voidaan siten aina lukea myös kriminologian teorian näkökulmasta (Kivivuori 2017). Kehittyvä arviointitutkimus antaa yhä vankempaa tukea teoreettiselle pyrkimykselle tutkia rikollisuuden syitä. Vastaavasti näyttää vahvasti siltä, että vaikuttavaa rikollisuuden ehkäisyä kannattaa kehittää yleisen kriminologian ja tutkimuksen pohjalta. Näin voidaan parhaiten edetä kohti vaikuttavia toimia. Voi olla jopa haitallista, jos valtion kontrollipoliittinen vaikuttaminen luo diskursiivisia saarekkeita, jotka ainakin tahattomasti ottavat etäisyyttä yleisten perustieteiden kuten kriminologian, psykologian ja sosiologian käsitteellisiin ja empiirisiin traditioihin. Voimakas pyrkimys harjoittaa radikalisoitumista ja ääriajattelua koskevaa julkista puhetta voi vaikuttaa näin ei-aiotusti kielteisellä tavalla. Tässä raportissa havaittu outo yhdistelmä – toimienpiteiden valtava määrä ilman robustia vaikuttavuustutkimusta – saattaa olla oire tällaisesta ”kontrollipoliittisen muodin” vaikutuksesta: toimia alkaa oikeuttaa pelkkä julkinen huomio, ei toimien vaikuttavuus.

12.4 Pohdintaa

Tämän katsauksen pohjalta voidaan tehdä muutamia suosituksia Rikosseuraamuslaitokselle.

Ensinnäkin Rikosseuraamuslaitoksen piirissä kannattaa huomioida ne radikalisoitumisen ehkäisytoimienpiteet, jotka ovat saaneet tukea empiirisessä tutkimuksessa. Yleisellä tasolla kannattaa kiinnittää huomiota vankisijoitteluun sekä toimiin, joilla pyritään vaikuttamaan rikosmyönteisiin asenteisiin. On perusteita perehtyä tarkemmin tässä katsauksessa paikallistettuihin, tutkimustukea saaneisiin toimiin.

Vankipopulaation radikalisoitumisen seurannan osalta voidaan kehittää maamme olosuhteisiin sopiva osoitin, jossa voidaan ottaa vaikutteita spesifien arviointitutkimusten käyttämistä mittareista.

Kolmanneksi olisi perusteltua, että Rikosseuraamuslaitos pyrkisi jatkossa voimakkaasti tukemaan empiiristä arviointitutkimusta, siis jatkamaan tätä nykyistäkin korostustaan. Keskeinen radikalisoitumisen torjunnan kenttää leimaava ja varsin ongelmallinen piirre on teoreettisten, käsitteellisten ja esseetyyppisten julkaisujen huomattavan suuri määrä, ja toisaalta empiirisen arviointitutkimuksen silmiin pistävä niukkuus. Ruotsissa Carlsson (2016, 127 ja 130) on hiljattain tehnyt tämän saman havainnon, jota käsillä oleva katsaus selkeästi tukee. Ylipäätään on syytä nostaa pohdintaan kysymys: missä määrin rikosentorjunnan kentällä on järkevää korostaa niin sanotun ruohonjuuritason ideointia ja toimintaa, ilman että toimintaa altistetaan tiedeyhteisön arviointiin? Käytännön toimijoiden ideointi ja kokemustieto ovat itsessään ensiarvoisen tärkeitä mm. uusien toimintatapojen keksimisessä ja tärkeiden kontekstitekijöiden huomioinnissa. Se ei kuitenkaan riitä rationaalisen ja tietoon perustuvan rikollisuuden ehkäisyn ja torjunnan kehittämisessä (ks. myös Savolainen 2005, 188–189). Rikosseuraamuslaitoksen piirissä toimiva akkreditointiryhmä edustaakin järkevää ”laadunvalvonnan” mekanismia⁶. Senkin toiminta kuitenkin nojaa viime kädessä empiiriseen arviointitutkimukseen ja arviointien riittävään rahoitukseen. Jatkossa olisi siksi entuudestaan pohdittava mahdollisuuksia tehostaa ja lisätä empiirisen arviointitutkimuksen resursseja.

⁶ Toinen tämän katsauksen kirjoittajista (Kivivuori) on kyseisen ryhmän jäsen.

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Mikko & Hinkkanen, Ville (2014). Katuväkivaltatyön vaikuttavuus: HelsinkiMission Aggredi-ohjelman arviointi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 40/2014, Helsinki.
- Atran, Scott (2011). *Talking to the Enemy. Violent Extremism, Sacred Values, and What it Means to Be a Human*. London: Penguin Books.
- Awan, Imran (2013). "Muslim Prisoners, Radicalization and Rehabilitation in British Prisons." *Journal Of Muslim Minority Affairs* 33, no. 3: 371–384.
- Borum, Randy. (2011). Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security* 4, no. 4 (2011): 7–36.
- Braga, Anthony A. (2016). The continued importance of measuring potentially harmful impacts of crime prevention programs. *Journal of Experimental Criminology* 12, 1–20.
- Carlsson, Christopher (2016). Att lämna våldsbejakande extremism. En kunskapsöversikt. Institutet för framtidsstudier, forskningsrapport 2015/1. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
- Clear, Todd R. & Sumter, Melvina T. (2002). Prisoners, prison, and religion. *Journal of Offender Rehabilitation*. 35(3–4): 125–156.
- Danielsson, Petri & Mäkipää, Leena (2012). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnan vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114, Helsinki.
- Dugas, M., & Kruglanski, A. W. (2014). The Quest for Significance Model of Radicalization: Implications for the Management of Terrorist Detainees. *Behavioral Sciences & The Law*, 32(3), 423–439.
- Farrington, David P., Denise C. Gottfredson, Lawrence W. Sherman & Brandon C. Welsh (2002). The Maryland Scientific Methods Scale. Teoksessa Lawrence W. Sherman, David P. Farrington, Brandon S. Welsh & Doris Layton MacKenzie (toim.): *Evidence-Based Crime Prevention*. London: Routledge.
- Fink, Naureen Chowdhury & El-Said, Hamed (2011). Transforming terrorists: Examining international efforts to address violent extremism. INTERNATIONAL PEACE INSTITUTE.
<http://www.humansecuritynetwork.net/documents/125374024/126214044/Transforming+Terrorists-Examining+Intrnl+Efforts+to+Address+Violent+Extrmsm>
- Jones, Clarke R., and Morales, Resurrecion S. (2012). Integration versus Segregation: A Preliminary Examination of Philippine Correctional Facilities for De-Radicalization. *Studies In Conflict & Terrorism* 35, no. 3: 211–228.
- Jones, Clarke R. (2014). Are prisons really schools for terrorism? Challenging the rhetoric on prison radicalization. *Punishment & Society* 16, no. 1: 74–103.
- Khosrokhavar, Farhad (2013). Radicalization in Prison: The French Case. In *Politics, Religion & Ideology. Special Issue: Islamophobia, European Modernity and Contemporary Illiberalism* Volume 14, Issue 2, 2013.
- Kinnunen, Aarne (2016). Preventing radicalization in prisons. NSfK's 58. Research Seminar. 1.–4. May 2016 in Bifröst, Iceland. Scandinavian Research Council for Criminology.
- Kivivuori J. & Aaltonen M. (2009). Vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.): *Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja*

- sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2013). Rikollisuuden syyt. Uudistettu toinen laitos. Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne (2017). Rikoksentorjunnan arviointitutkimuksen tietokanta. Haaste 2/2017, 34–36.
- Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018). Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.
- LaFree, Gary & Dugan, Laura & Miller, Erin (2015). Putting Terrorism in Context. Lessons from the global terrorism database. Routledge, London.
- Lappi-Seppälä, Tapio & Niemi, Hannu (2016). Seuraamusjärjestelmä 2015. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimusten valossa. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. (Katsauksia; painos 2016, nro 11).
- Madriaza, Pablo & Ponsot, Anne-Sophie (2015). Preventing radicalization: a systematic review. Study by the International Centre for the Prevention of Crime. <http://www.crime-prevention-intl.org/en/publications/publication/article/international-comparative-study-on-prevention-of-radicalisation.html>
- Petticrew, Mark & Roberts, Helen (2006). Systematic Reviews in the Social Sciences. A Practical Guide. Blackwell Publishing.
- Pressman, D. E., & Flockton, J. (2012). Calibrating risk for violent political extremists and terrorists: The VERA 2 structured assessment. The British Journal of Forensic Practice, 14(4), 237–251.
- RAN (2017). RAN Collection: Preventing Radicalization to Terrorism and Violent Extremism. Approaches and Practices. Radicalization Awareness Network, European Commission. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices/docs/ran_collection-approaches_and_practices_en.pdf
- Salmi, Venla & Sirén, Reino & Danielsson, Petri & Suonpää, Karoliina (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä kyselytutkimuksen valossa. Teoksessa Martti Lehti ym.: Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265, Helsinki.
- Sampson, Robert J., Christopher Winship & Carly Knight (2013). Translating Causal Claims. Principles and Strategies for Policy-Relevant Criminology. Criminology & Public Policy 12:4, 587–615.
- Savolainen, Jukka (2005). Think Nationally, Act Locally: The Municipal-Level Effects of the National Crime Prevention Program in Finland. European Journal on Criminal Policy and Research 11:2, 175–191.
- Sisäministeriö (2017). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisu 3/2017. Helsinki: sisäministeriö.
- Trujillo Humberto M., Jordan Javier, Gutierrez Jose Antonio, Gonzalez-Cabrera Joaquin (2009). Radicalization in Prisons? Field Research in 25 Spanish Prisons. Terrorism and Political Violence, 21:558–579, 2009. Taylor & Francis Group.
- Useem, Bert & Obie Clayton (2009). Radicalization of U.S. prisoners. Criminology & Public Policy 8, no. 3: 561–592. Academic Search Complete
- Weggemans D.J. & De Graaf B.A. (2015). After release; a study on recidivism and reintegration of jihadist former detainees. Politiewetenschap 81 Politie en Wetenschap, Apeldoorn; Reed Business, Amsterdam 2015.

Liite 1 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen alkuperäistutkimusosumat.

	Hakukone	Kirjoittaja(t)	Otsikko	Julkaisuvuosi	Lehti	Maa
1	1,2,4,5,7,8,9	Jones C R	Are prisons really schools for terrorism? Challenging the rhetoric on prison radicalization	2014	Punishment and Society 16:1, 74–103	Australia
2	1,4,5	Khosrokhavar F	Radicalization in Prison: The French Case	2013	Politics, Religion & Ideology 14:2, 284–306	France
3	1,2,4,8,9	Ganor B & Falk O	De-Radicalization in Israel's Prison System	2013	Studies in Conflict & Terrorism, 36:116–131	Israel
4	1,2,4,9	Mulcahy E et al	The Radicalisation of Prison Inmates: Exploring Recruitment, Religion and Prisoner Vulnerability	2013	Journal of Human Security 9:1, 4–14	Australia
5	1,10	Barkindo A & Bryans S	De-Radicalising Prisoners in Nigeria: developing a basic prison based de-radicalisation programme	2016	Journal for Deradicalization Nr. 7	United Kingdom
6	2	Bohdan S & Isaev G	Criminal, religious and political radicalisation in prisons: Exploring the cases of Romania, Russia and Pakistan, 1996–2016	2016	Central European Journal of International and Security Studies 10:3, 69–	Germany
7	2,5,8	Monaghan J	Criminal Justice Policy Transfer and Prison Counter-Radicalization: Examining Canadian Participation in the Roma-Lyon Group	2015	Canadian Journal of Law and Society 30:3, 381–400.	Canada
8	2,4,5,9	Awan I	Muslim Prisoners, Radicalization and Rehabilitation in British Prisons	2013	Journal of Muslim Minority Affairs 33:3, 371–384	UK
9	2,8,9	Trujillo et al	Radicalization in prisons? Field research in 25 spanish prisons	2009	Terrorism and Political Violence 21:4, 558–579	Spain
10	3	Hellmuth D	Countering jihadi terrorists and radicals the french way	2015	Studies in Conflict and Terrorism 38:12, 979–997	France
11	3	Jones C R & Morales R S	Integration versus segregation: A preliminary examination of Philippine correctional facilities for de-radicalization	2012	Studies in Conflict and Terrorism 35:3, 211–228	Philippines
12	3	Hamm M	Prison islam in the age of sacred terror	2009	British Journal of Criminology 49:5, 667–685	USA
13	3,6	Dugas MA & Kruglanski A W	The Quest for Significance Model of Radicalization: Implications for the Management of Terrorist Detainees	2014	Behavioral Sciences and the Law 32:3, 423–439	USA
14	9	Useem B & Clayton O	Radicalization of U.S. prisoners	2009	Criminology & Public Policy 8:3, 561–592	USA
15	10	Feddes A R & Gallucci M	A Literature Review on Methodology used in Evaluating Effects of Preventive and De-radicalisation Interventions	2016	Journal for Deradicalization Nr. 5	Netherlands